

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน กรณีการศึกษา : โรงเรียนเทศบาลปลายบาง
วัดสุนทรธรรมิการาม

Guidelines for Implementation of Educational Quality
Enhancement Projects to Strengthen the Community for
Local Development: Case Study of Plaibang Wat
Soonthorntamikaram Municipal School

โดย

สำราญ จุช่วย

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ชื่องานวิจัย: แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน กรณีการศึกษา: โรงเรียนเทศบาล
ปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ชื่อผู้วิจัย: สำราญ จุช่วย

ปีที่ทำการวิจัยแล้วเสร็จ: 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 2) เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง และ 3) เพื่อศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม เป็นการวิจัยแบบผสม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาทักษะชีวิตกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยคัดเลือก แบบเจาะจงนักเรียนที่เป็นวิทยากร ในศูนย์ฝึกอาชีพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงเนื้อหาและหาค่าความเชื่อมั่น โดยผู้เชี่ยวชาญเท่ากับ 0.75 หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำประเด็นมาอภิปรายผลตาราง และบรรยาย

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน โดยการฝึกอาชีพต้องมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ทั้งด้านเวลาการประเมินความต้องการฝึกทักษะอาชีพ และติดตามผลการฝึกอาชีพที่สร้างงานสร้างรายได้ เกิดผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของเทศบาลปลายบาง รวมถึงต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างคนในชุมชนให้เกิดรายได้ และมีอาชีพที่มั่นคง

2. ความต้องการฝึกอาชีพ คนในชุมชนเทศบาลปลายบางมีความต้องการวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีมือในงานอาชีพ และต้องการรูปแบบการฝึกอาชีพที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 2.65$)

3. ศึกษาทักษะชีวิตของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม นักเรียนมีทักษะชีวิตทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับดี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13$) ทักษะที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.24$) รองลงมาทักษะการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.19$) ทักษะการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.15$) ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง ($\bar{X} = 4.11$) และทักษะ

เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.97$) ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่า การเรียนรู้ด้วย
ประสบการณ์ตรงช่วยให้มีทักษะการทำงานในด้านต่าง ๆ ได้สูงมากขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางดำเนินการ สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

Research title: Guidelines for Implementation of Educational Quality Enhancement Projects to Strengthen the Community for Local Development: Case Study of Plaibang Wat Soonthorntamikaram Municipal School

Researcher: Sumran Juchooy

Year: 2020

Abstract

The purposes of this study were 1) to study the Guidelines for implementation of educational quality enhancement projects to strengthen the community for local development, 2) to study needs for career training of the dwellers in Plaibang municipal community, and 3) to develop life skills of students who were lecturers in Plaibang Wat Soonthorntamikaram Municipal School training center. The research was a mixed method study using focus group discussion and a questionnaire. The subjects for group discussion were 30 participants purposively selected from the trainees in the career training center. The questionnaire asking for life skills of students who were instructors in the training center, was used with 20 purposively selected participants. The instruments were content validated by experts. Content validity of the Questionnaire was 0.75 Data were analyzed by descriptive statistics using percentage and standards deviation.

The findings revealed as follows:

1. The Guidelines for Implementation of educational development to strengthen the community for local development community: career training Implementation process includes specific career training timeline, need assessment of career training and project follow-up Which generates income in the community. The products could be renowned as Plaibang's products and there was knowledge transfer among dwellers in the community to create income and stable careers.

2. Need for career training: dwellers in Plaibang municipal community wanted efficient lecturers with experience also various forms of career training with the moderate mean scores (\bar{X} =2.65).

3. The development of life skills of students who were lecturers in the Plaibang Wat Soonthorntamikaram Municipal School revealed that life skills of students in 5 aspects were at high level (\bar{X} =4.13). They were creativity (\bar{X} =4.24), problem solving (\bar{X} =4.19), decision making (\bar{X} =4.15), technology (\bar{X} =3.97) and self-awareness (\bar{X} =4.11), The participants also added that direct training could enhance various skills.

Keywords: Guidelines for implementation, strengthen the community

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนกรณีการศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี จากความอนุเคราะห์ของท่านผู้อำนวยการ ครู และนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลปลาย บางวัดสุนทรธรรมิการาม สังกัดเทศบาลปลายบาง จังหวัดนนทบุรี ผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพทั้ง 30 ท่าน รวมถึงบุคคลในชุมชนเทศบาลปลายบางที่ผู้วิจัยลงพื้นที่พูดคุย ซักถามข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิด ประโยชน์ความสมบูรณ์ให้แก่งานวิจัยเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่าง สูง

ขอขอบคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.โกสุม สายใจ ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบ ความถูกต้อง คุณภาพของงาน พร้อมทั้งให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ทำให้ผู้วิจัยดำเนินงานสำเร็จลุล่วง ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณท่านเจ้าของบทความ หนังสือ และเจ้าของงานวิจัยทุกเล่มที่ผู้วิจัยได้รับประโยชน์ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ของท่านเพื่อนำมาประกอบในงานวิจัยครั้งนี้ ให้เกิดคุณค่าและได้ ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ได้มากขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

สำราญ จุช่วย

เมษายน 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน.....	6
2.2 แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง	12
2.3 ความสำคัญของโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น.....	26
2.4 ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับนักเรียน	30
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	37
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	39
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	39
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	41
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	43
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปายบางจากศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปายบางวัดสุนทรธรรมิการาม	46
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางดำเนิน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน	50
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปายบางวัดสุนทรธรรมิการาม	55
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	62
5.1 สรุปผลการวิจัย	62
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	64
5.3 ข้อเสนอแนะ	66
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก เครื่องมือในการวิจัย	70
ประวัติผู้วิจัย	80

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม.....	46
4.2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการฝึกอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม.....	49
4.3 ความต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการามในภาพรวม.....	50
4.4 ข้อมูลทั่วไปนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ.....	55
4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ (ทักษะด้านการตัดสินใจ).....	56
4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ (ทักษะด้านการแก้ปัญหา).....	57
4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ (ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์).....	58
4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ (ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ).....	59
4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ (ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตน).....	60
4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะชีวิตของนักเรียนเป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ทั้ง 5 ด้าน.....	60

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	38
4.1 การประชุมกลุ่มย่อยผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ.....	51
4.2 ผลงานของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ.....	52
4.3 การเข้ารับการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง.....	52
4.4 การเตรียมการวิเคราะห์ รูปแบบการฝึกอาชีพ.....	53
4.5 ผลงานและบรรยากาศการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ.....	54
4.6 การฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการามฯ.....	57

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง โรงเรียนเพื่อร่วมพัฒนาประเทศ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และปลูกฝังคุณธรรม การสร้างวินัย ส่งเสริมการยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การมีจิตสาธารณะ ตระหนักถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าส่วนตน รวมทั้งตระหนักคุณค่า และสืบสานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันที่มุ่งทิศทางการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน (รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562: 4)

จากนโยบายด้านการอุดมศึกษาดังกล่าว จึงต้องมีความร่วมมือในการปฏิรูปการศึกษา ในระดับขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานเสมอภาคทั่วถึง และเกิดการบูรณาการงาน และเชื่อมโยงนโยบายร่วมกันระหว่างองค์กร โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีสถานที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนนทบุรี ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าไปช่วยเหลือทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ด้วยการร่วมพัฒนา ตามวัตถุประสงค์หลักในกรอบการดำเนินงาน คือ 1) ร่วมพัฒนากิจกรรมรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาทักษะด้านวิชาการ และทักษะการใช้ชีวิตให้แก่ผู้เรียน และร่วมพัฒนาชุมชน 2) นำเทคโนโลยี และการสื่อสารรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน และชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ให้แก่เด็กนักเรียนทุกระดับชั้นของโรงเรียน และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนได้เป็นอย่างดี 3) พัฒนาครูในโรงเรียน ผ่านกิจกรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพ ครูผู้สอนผ่านรูปแบบการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถที่จำเป็นต่อวิชาชีพครู ในฐานะผู้สอนและกลไกในการขับเคลื่อน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

จากการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาได้เข้าร่วมโครงการ ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2560 โดยอยู่ในกลุ่มเครือข่ายภาคกลางตอนบน มีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแม่ข่าย ประกอบไปด้วยสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่าย จำนวน 44 สถาบัน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถาบันการศึกษา ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 11 โรงเรียน ซึ่งผลจากการดำเนินโครงการในแต่ละปีที่ผ่านมา สามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเกิดสัมฤทธิ์ผลเป็นที่พึงพอใจสามารถพัฒนาครูให้มีสื่อ และวิธีการสอนผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูมีทักษะการสอนในวิชาภาษาไทย ส่งเสริมการอ่านการเขียน ลงสู่ผู้เรียนมีสื่อ นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่พัฒนาผู้เรียนได้สนองตอบตามความต้องการของผู้เรียน สร้างแหล่งเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเสริมสร้างความรู้ให้เข้าถึงชุมชน นักเรียนมีทักษะการอ่านออกเขียนได้ มีผลคะแนนสอบระหว่างภาคและปลายภาค รวมถึงคะแนนวัดระดับ และ O-NET ประจำปีการศึกษา เป็นรายบุคคลอยู่ในเกณฑ์ 80-100 อยู่ในระดับที่ดีเยี่ยม โรงเรียนมีความแข็งแกร่งด้านวิชาการ เป็นศูนย์การเรียนรู้ให้แก่ครู นักเรียน ผู้ปกครองอยู่ในระดับดี ตามการวัดผลประเมินผลของโครงการสามารถเป็นเครือข่ายเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนได้

จากการดำเนินการของโครงการดังกล่าว สิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนต้องตระหนักตามภาระบทบาทหน้าที่ในการให้บริการวิชาการคือ การสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนแก่ชุมชน โดยผลการดำเนินงานต้องตอบสนองความต้องการของโรงเรียน ครู และนักเรียนได้อย่างแท้จริงและในปีการศึกษา 2563 ผลจากการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศต้องลงสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งต่อชุมชน เกิดประโยชน์ต่อบุคคลให้สามารถสร้างอาชีพ รายได้ คนในชุมชนต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องประกอบไปด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น โรงเรียน ครู นักเรียน กิจกรรมการดำเนินงานของสถาบันพี่เลี้ยง และที่สำคัญคือ คนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาอาชีพสู่ความยั่งยืนให้เกิดแก่คนในชุมชนของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 จนถึงปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างทักษะความรู้ให้แก่ครู ทักษะชีวิตให้แก่เด็กนักเรียนจนเกิดความเข้มแข็งพร้อมที่จะแสดงศักยภาพบทบาทภูมิรู้ต่าง ๆ ลงสู่ชุมชน ด้วยการจัด “ศูนย์ฝึกอาชีพสู่ชุมชน” แต่การเข้าถึง และการแก้ปัญหาในการดำเนินงานให้ตอบสนองตามความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างตรงจุด และเกิดสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาและเกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องมีแนวทางการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเป็นปัจจัยหลัก

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชนเทศบาลปลายบาง ที่ต้องการฝึกอาชีพประเภทใดจากการเข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม และทักษะ

อาชีพใดที่ฝึกแล้วนำไปใช้ประกอบอาชีพ สามารถสร้างรายได้เลี้ยงตนเอง และบุคคลในครอบครัว ได้มากที่สุด ทั้งยังสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และหลังจากอบรมไปแล้วคนในชุมชนต้องการพัฒนาอาชีพด้านใดในปีการศึกษาต่อไป และนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ต้องมีทักษะชีวิตด้านใด จึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและร่วมกันสร้างชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการ ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในปีการศึกษาต่อไป ได้ตรงความต้องการของคนในชุมชน และสามารถพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนต่อไปได้ รวมถึงได้รูปแบบและแนวทางส่งเสริมทักษะให้แก่นักเรียน ผลของการศึกษาจะช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม รวมถึงพัฒนารูปแบบการทำงานของโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบเป็นที่เลี้ยงโรงเรียนในปีการศึกษาต่อไป ซึ่งจะเป็นแนวทางดำเนินงานที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่คนชุมชนเทศบาลปลายบาง ควรเป็นอย่างไร

1.2.2 คนในชุมชนต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการามด้านใด

1.2.3 นักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางมีทักษะชีวิตทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับใด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนเทศบาลปลายบาง ในปีการศึกษาต่อไป

1.3.2 เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง

1.3.3 เพื่อศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชน และนำทักษะความรู้ไปประกอบอาชีพ

อย่างไร สร้างรายได้และอาชีพในชุมชนได้บ้าง และศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพมีทักษะชีวิต 1) ทักษะการตัดสินใจ 2) ทักษะการแก้ปัญหา 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 4) ทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยี และ 5) ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตนเอง

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่การวิจัยในชุมชนเทศบาลปลายบาง โดยมีโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการามสังกัดเทศบาลปลายบาง ตั้งอยู่เลขที่ 123 หมู่ที่ 5 ตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นศูนย์กลาง มีระยะห่างของพื้นที่อยู่อาศัยของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนห่างจากโรงเรียน 1 กิโลเมตรไปทางเหนือและไปทางใต้ในเขตเทศบาลปลายบาง จังหวัดนนทบุรี

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มประชากร 2 กลุ่ม เพื่อศึกษาข้อมูลดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประชาชนทั่วไปทุกอาชีพ ทุกเพศ ที่มีอายุ 18-50 ปี เป็นบุคคลที่สมัครเข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม จำนวน 30 คน

กลุ่มที่ 2 นักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม จำนวน 20 คน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564-30 มีนาคม 2565

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน หมายถึง โครงการที่สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (เดิมคือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา) ได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน รวมทั้งวิทยาลัยชุมชน ร่วมทำภารกิจในรูปแบบลงพื้นที่ร่วมกัน โดยการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาในท้องถิ่น โดยให้สถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่เข้าไปช่วยพัฒนาในเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาครู นักเรียน ตลอดจนชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง (รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบัน อุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562) โดยการวิจัยครั้งนี้ศึกษาการดำเนินงานศูนย์ฝึกอาชีพประเภทดอกไม้สด โดยมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์เป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานด้านวิชาการ และงบประมาณในศูนย์ฝึกอาชีพ

1.5.2 แนวทาง หมายถึง วิธีการที่ปฏิบัติ ที่วางไว้ ทั้งนี้ครอบคลุมถึงแผนกิจกรรม การดำเนินงาน ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน ด้วยรูปแบบและวิธีการจัดฝึกอาชีพ ประเภทดอกไม้สด สิ่งประดิษฐ์ และอาหาร ในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

1.5.3 ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่คนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำที่มีการติดต่อสื่อสาร การจัดการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชน มีการร่วมมือช่วยเหลือกัน เกิดผลประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีผลกระทบจากภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ

1.5.4 ความต้องการของชุมชน หมายถึง ความต้องการคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ต่อการดำรงชีวิต มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีพลังความยึดโยง (Cohesive) มีจิตสำนึกร่วมกัน มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง และมีการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศอันไร้ขอบเขตที่จะสร้างวัฒนธรรมมวลชนแบบใหม่ (รายงานประจำปีเทศบาลปลายบาง, 2562: 12)

1.5.5 ทักษะชีวิต หมายถึง ทักษะที่ช่วยให้นักเรียนโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ มีความสามารถ เผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตไม่ว่าจะเป็นภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ ในงานวิจัยนี้หมายถึงการที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงจะเกิดทักษะชีวิตด้านใดบ้าง ศึกษาจากทฤษฎีของชีวิตในวัยรุ่นตามองค์การอนามัยโลก (WHO) โดยพิจารณาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอาชีพ 5 ด้าน คือ 1) ทักษะการตัดสินใจ 2) ทักษะการแก้ปัญหา 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 4) ทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยี และ 5) ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตนเอง

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ได้แนวทางในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ในปีการศึกษาต่อไป

1.6.2 ได้แนวทางจัดฝึกทักษะอาชีพให้แก่คนในชุมชนได้ตรงตามความต้องการ

1.6.3 ได้ศึกษาทักษะชีวิต ของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ นำมาเป็นแนวทางมาพัฒนา การเรียนการสอนในรูปแบบบูรณาการรายวิชาให้แก่นักเรียนในปีการศึกษาต่อ ๆ ไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนกรณีศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

2.1 แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน

2.1.1 ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

2.1.2 ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง

2.1.3 ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

2.2 แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

2.2.1 แนวทางพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

2.2.2 วิธีการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

2.2.3 กระบวนการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

2.2.4 นโยบายภาครัฐพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

2.3 ความสำคัญของโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน

2.4 ทักษะชีวิตที่จำเป็นของนักเรียน

2.4.1 การเสริมทักษะชีวิตของนักเรียน

2.4.2 ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนเข้มแข็งได้นั้น ด้วยคนในชุมชนมีการรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารจัดการและแก้ปัญหาาร่วมกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยมีการร่วมมือ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีนักวิชาการแสดงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนดังนี้

2.1.1 ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560: 46) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกัน เป็นองค์กรชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันและการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ดังนั้นความหมายในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 238) กำหนดความหมายว่า ชุมชน คือ หมู่ชนกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกันจึงสอดคล้องกับคำว่า “ชุมชนที่ต้องมีการรวมตัวกัน”

สนธยา พลศรี (2554: 22) ให้ความหมายของชุมชนว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มทางสังคม ที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือ เรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2546: 36) ได้อธิบายความหมายของชุมชน คือ การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เดียวกัน และมีความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำที่มีการติดต่อสื่อสาร การจัดการและแก้ไขปัญหาหาร่วมกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเกิดผลประโยชน์ร่วมกันเป็นหลัก

2.1.2 องค์ประกอบของชุมชน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2542: 16-17) ได้อธิบายองค์ประกอบของการเป็นชุมชนไว้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านมนุษย์ (Human Component) เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะเห็นได้ว่า ในทุกชุมชนไม่มีใครถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวโดยไม่มีใครไปมาหาสู่กัน การอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีความหลากหลายลักษณะ และหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว กลุ่มพ่อค้า องค์กร กลุ่มเครือข่าย ที่อยู่ในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนมีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมี

ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ก็เนื่องจากต้องทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และคนที่ เป็นสมาชิกของกลุ่มใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน หรือกับกลุ่มอื่น ๆ อีก เป็นลูกโซ่เกี่ยวพันกันไป สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญขององค์ประกอบด้านมนุษย์

2. องค์ประกอบด้านสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น (Man-Made Component) สิ่งที่มีมนุษย์ คิดค้น ประดิษฐ์ขึ้นมีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและได้นำไปใช้ในชุมชน ลักษณะไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องทุนแรง รถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม นอกจากสิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้าง แนวความคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่าง ๆ ขึ้นมา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ มนุษย์สร้างขึ้นทั้งนี้ องค์ประกอบดังกล่าวแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งมีสภาพและระดับต่างกัน การประดิษฐ์คิดค้น ของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสืบต่อกันไปตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์คิดค้น ขึ้นมานี้จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในแต่ละชนิดของมันเอง ความสัมพันธ์เหล่านี้คล้าย ๆ กับลูกโซ่ที่ต่อกันเป็นช่วง ๆ อันเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สร้างรถยนต์ก็นำไปวิ่งบนถนน ที่สร้างขึ้นมา และอาจจะทำให้เกิดฝุ่นปลิวไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ ชาวบ้านหรือสามารถที่จะชนผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนพวกพืชผัก ผลไม้ ไปขายในตลาดได้เร็ว ขึ้น เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (Natural Component) สิ่งที่มีธรรมชาติ สร้างขึ้นนั้น หมายรวมทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมี สิ่งที่มีธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่าง ๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นจะ มีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง 2 ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้ง ร้อนจัดจะทำให้ดินแตกระแหง ไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตของพืชผลทั้งหลายเป็นต้น องค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการ จึงมีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกัน องค์ประกอบที่อยู่ใน ชุมชนหนึ่ง ๆ เริ่มจากองค์ประกอบด้านมนุษย์ นอกจากจะมีความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกัน แล้ว ยังจะต้องมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นด้วย เช่น มนุษย์รวมตัวกันไปช่วยตัดไม้ในป่า เพื่อนำมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบดังกล่าวจะมีความเจริญที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามีตัวบง การ (Control Point) หรือ กลไกที่มีบทบาทในการควบคุม สนับสนุน หรือส่งเสริมชุมชนให้ เจริญก้าวหน้า หยุดอยู่กับที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป (ไพรัชต์ เตชะรินทร์, 2527: 15) ดังนี้

3.1 ระบบการปกครอง การบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับการจัดรูปแบบของการ ปกครองอาจเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หรือเป็นรูปแบบรวมอำนาจจะอยู่ที่ ส่วนกลาง (Centralization) และรูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือองค์ประกอบ ของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย แต่ละ

ชุมชนที่มีระบบการปกครองที่ต่างกัน ย่อมมีเสรีภาพ อิสรภาพ แสดงออกต่างกัน และย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น มีความสัมพันธ์ และปฏิบัติต่อกันที่ผิดแผกแตกต่างกันไป

3.2 ระบบเศรษฐกิจ ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อระบบของชุมชน สังคม การที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือประเทศใดประเทศหนึ่งจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมหรือไม่นั้น ระบบเศรษฐกิจถือเป็นตัวกำหนดเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังประเทศไทยมักกล่าวกันอยู่เสมอว่า เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม ผลผลิตและรายได้ประชาชาติส่วนใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตรเป็นส่วนมาก ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นปัญหาของการเกษตร แต่หากเป็นชุมชนที่ระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการเกษตรมากกว่าการเกษตรของชุมชนนั้นก็จะมีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตรกรรม

3.3 ระบบการศึกษา ระบบการศึกษามีอิทธิพลต่อความเจริญและความล้ำหลังของชุมชน สมาชิกในชุมชนใดมีการศึกษาสูง ย่อมเกิดการถ่ายทอดวิชาความรู้และการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ มากขึ้นกว่าชุมชนที่สมาชิกในชุมชนนั้นไม่มีการศึกษา และที่สำคัญปัจจุบันการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติ ย่อมมีพื้นฐานสำคัญคือ การศึกษา ดังนั้นหากระบบการศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถสร้างคนให้มีประสิทธิภาพได้ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน

3.4 ศาสนา เป็นสิ่งกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่ง ๆ ที่มีความสำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นของพัฒนา (Developing Community) คือศาสนา ในที่นี้มีความหมายรวมถึง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำต่าง ๆ ทางศาสนาซึ่งนักมานุษยวิทยา พบว่าอิทธิพลเรื่องความเชื่อทางศาสนาหรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้น มีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์ หรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่ง ๆ เช่น การที่ชุมชนนำมนุษย์มาฆ่า เพื่อบูชาขี้ผึ้ง โดยมีความเชื่อตั้งแต่บรรพบุรุษว่าพระเจ้าจะบันดาลประโยชน์ให้ หากได้มีการบูชาขี้ผึ้งแล้ว

3.5 ตัวบ่งการอื่น ๆ นอกจากตัวบ่งการใหญ่ทั้งสี่ประการดังกล่าวมาแล้วก็ยังมีตัวบ่งการอื่น ๆ อีก เช่น ตัวบ่งการที่ธรรมชาติสร้างให้ เช่น สัตว์ การเกิดอุทกภัย หรือมีอากาศหนาวจัดร้อนจัด มีภูเขาไฟ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของชุมชนอยู่เช่นกัน

ดังนั้นองค์ประกอบของชุมชน จึงมีลักษณะที่สำคัญคือ มีพื้นที่ มีขอบเขตที่แน่นอน โดยคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เข้าใจตรงกัน ถึงขอบเขตและพื้นที่นั้น มีทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงมีวัฒนธรรม ประเพณีที่ชุมชนท้องถิ่นสร้างขึ้นหรือรับมา ซึ่งสะท้อน รับรู้ หรือบ่งบอกได้ถึงความเป็นชุมชน ๆ นั้น รวมถึงการมีความเชื่อเรื่องของวัฒนธรรม หรือการปกครอง และ

ความสำคัญสถาบันการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนให้มีการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาจากคนในชุมชนเป็นหลัก

2.1.2 ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง

สมณะ โพธิ์รักษ์ (2555: 20) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็งประกอบไปด้วย 14 ประการ ดังนี้

1. เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม
2. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระผู้อื่น
3. มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
4. ขยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น
5. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
6. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญพรำ สุรุษสุร่าย
7. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย
8. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
9. มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคี อบอุ่น เป็นเอกภาพ
10. สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่น แน่นหนา ของความเป็นภราดรภาพ
11. มีความแข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
12. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประโยชน์ คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคมทั่วไป
13. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุนหรือกอบโกย
14. มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ อย่างเป็นสุข และเห็นเป็นคุณค่าของคนตามสังขธรรม

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546: 60) ได้ระบุถึงชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้น สมาชิกในชุมชนต้องมีความร่วมมือกันดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมโปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ
4. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
5. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งให้เกิดการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

6. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งได้ จึงต้องประกอบไปด้วย 4 ประการที่สำคัญ คือ 1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล 3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความสุข ความรักดี ความรัก ความห่วงใย ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน 4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขและคนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาหน่วยพื้นฐานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็น คน ครอบครัว องค์กร รวมถึงพื้นที่หรือสภาพแวดล้อม จึงมีความจำเป็นและสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน

2.1.3 ปัจจัยที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้นั้น มีนักวิชาการหลายท่านแสดงความคิดเห็นไว้ (สมณะ โพธิ์รักษ์, 2555: 20) ได้สรุปการที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ต้องมีปัจจัยที่สำคัญคือ

1. ได้รับการแนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่หน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวและรวมกลุ่มขึ้น

2. ความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาแหล่งต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์ป่าชายเลน การรักษาระบบนิเวศน์ชายฝั่ง เป็นต้น

3. การต้องการรายได้เพิ่มขึ้น อันเป็นมูลเหตุหลักที่พบในชุมชนเกือบทุกแห่งที่สำรวจ เนื่องจากคนในชุมชนมีรายได้ไม่พอเพียงต่อการครองชีพ

4. สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการรวมกลุ่มเพื่อถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไปยังรุ่นลูก รุ่นหลาน รวมทั้งเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มจักสาน กลุ่มทำน้ำตาลโตนด เป็นต้น

5. ผู้นำและแกนนำของชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน โดยกระตุ้นให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหา

6. กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เห็นได้ชัดเจน คือ กระแสชีวิต ซึ่งทำให้คนหันมาบริโภคผลผลิตหรือหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากธรรมชาติมากขึ้น จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการแปรรูป สมุนไพร การปลูกผักปลอดสารพิษ การผลิตข้าวซ้อมมือ เป็นต้น

7. คนในชุมชนมีปัญหาด้านสุขภาพ จึงเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

8. ความต้องการเงินทุนและความรู้เพื่อประกอบอาชีพ พบว่าหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ให้การสนับสนุนเงินทุนหรือความรู้เพื่อประกอบอาชีพเสริม จะดำเนินงานโดยรวมกลุ่มกัน

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริการวิชาการ ส่งเสริมความรู้ ดังนั้นโครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน จึงมีบทบาทสำคัญ ต่อการร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีต่อคนในชุมชน ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการ จึงสนใจศึกษาแนวทางการดำเนินงานศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ที่เกิดจากการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการของสถาบันพี่เลี้ยงโรงเรียน จะทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ต่อการพัฒนาวิธีการดำเนินการของโครงการ ที่สร้างความเข้มแข็งทำให้คนในชุมชนมีรายได้ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น สร้างความโดดเด่นให้แก่ชุมชนได้มีอาชีพ ชุมชนเทศบาลปลายบางได้มากน้อยเพียงใด

2.2 แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

อัจฉรา สโรบล (2553: 8-5) ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งหมายถึง รวมถึงการพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีมิติครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา ครอบครัว เครือญาติ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี บรรทัดฐาน ค่านิยม กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของสังคม แนวทางการพัฒนากระแสหลัก ถูกใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ เป็นการพัฒนาที่มองสังคมเหมือนสิ่งมีชีวิตประกอบจากส่วนเล็ก ๆ ที่เป็นระบบเพื่อการดำรงอยู่ได้ ผลหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือการพึ่งพิงต่อกัน ได้อธิบายไว้ว่าเป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคน สภาพแวดล้อม และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน โดยมีหลักการ และเป้าหมายการพัฒนาส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ รู้ถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัย เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งหลักการพัฒนาชุมชนต้องมีส่วนร่วมของประชาชน ในการหาสาเหตุของปัญหา ริเริ่มกิจกรรม การตัดสินใจวางแผนดำเนินการ ปฏิบัติการติดตามประเมินผล และต้องยึดหลักการพึ่งพาตนเอง โดยมีแนวทางพัฒนาร่วมกันดังนี้

2.2.1 แนวทางพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

สำหรับแนวทางเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยภาครัฐนั้นได้ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาโดยลำดับและเด่นชัดขึ้น ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540–2544) เป็นต้นมา ซึ่งมีหลักการ กระบวนการ และแนวทาง การหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยสังเขปดังต่อไปนี้ (โกวิท พวงงาม, 2553: 232–234)

กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งด้วยคนในชุมชนเอง ซึ่งชุมชนจะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ชุมชนต้องมีความพร้อมในเบื้องต้น และมีภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาช่วยสนับสนุนเพื่อให้เติบโตอย่างมั่นคง และเป็นฐานสำหรับการพัฒนาไปสู่ด้านอื่น ๆ ต่อไป ขณะเดียวกันภาครัฐจะมีส่วนสนับสนุนในการเตรียมความพร้อมของชุมชนและองค์กรชุมชน การสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชนรวมทั้งสร้างบรรยากาศ และการจูงใจให้ภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสถาบันการเงินที่จะเข้ามาหนุนเสริมด้านอื่น ๆ อาทิการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการตลาด เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางหลัก ๆ ในแผนพัฒนาฯ ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน
2. การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน
3. การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อม ความถนัด และความสนใจในแต่ละองค์กรธุรกิจ
4. การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน
5. การเพิ่มบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
6. สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน และชุมชนในชนบทนอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ยังได้สนับสนุนให้ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทรวมตัวกัน อย่างเข้มแข็ง และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องของตนเอง ชุมชน และสังคมได้ในทุกมิติ โดยมีประเด็นสำคัญคือ (โกวิท พวงงาม, 2553: 232–234) ดังนี้

6.1 สนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนในทุกรูปแบบอาทิ

(1) ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรวมตัวของชุมชนทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่บทบาทขององค์กรชุมชนรวมทั้งทักษะในการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการบริหารจัดการองค์กร ทักษะในการบริหารจัดการการเงิน และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(2) กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของชุมชนทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ออมทรัพย์ หรือองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง

6.2 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนอย่างกว้างขวางดังนี้

(1) สนับสนุนให้องค์กรชุมชนประสานเครือข่ายการพัฒนาในพื้นที่ใกล้เคียงทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระหว่างภูมิภาค เพื่อให้มีการประสานผลประโยชน์แลกเปลี่ยนความรู้ และร่วมมือกันทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนจัดการปัญหาของชุมชนร่วมกัน เช่น ปัญหาป่าชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการดูแลทรัพย์สินสาธารณะความปลอดภัยของชุมชน และปัญหาการเอาเปรียบกันในชุมชน เป็นต้น

(2) สร้างกลไกการประสานเครือข่ายการพัฒนาชุมชนระหว่างประชาชน องค์กรชุมชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลางอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสร้างเครือข่ายข้อมูลระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึงและเป็นจริง

6.3 เสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานขององค์กรชุมชนในเมืองกับชุมชนในชนบท

6.4 สนับสนุนให้องค์กรชุมชนใช้กลไกทางสังคมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น และเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน โดยให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม การทอดผ้าป่าต้นไม้ การสืบชะตาแม่น้ำ รวมถึงการรณรงค์สร้างจิตสำนึก และค่านิยมที่ดีในการเคารพสิทธิมนุษยชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (โกวิท พวงงาม, 2553: 236-239) ดังนี้

(1) การพัฒนาคุณภาพคนและคุ้มครองทางสังคม การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมให้คนมีงานทำโดยมุ่งสร้าง ผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว และผู้ประกอบการขนาดเล็กกระจายโอกาสการมีงานทำให้ทุก ๆ พื้นที่ทั่วประเทศการปรับปรุงระบบคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรมเพื่อสร้างหลักประกันแก่คนทุกช่วงวัย การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการให้มีเอกภาพ และประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และชุมชน การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา องค์กรชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งในการดูแลและพัฒนาอาชีพในทุกด้านสร้างและปลูกจิตสำนึกในความรักชาติและความเป็นไทยอย่างจริงจัง

2) การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เน้นการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม การแก้ปัญหาความยากจนในเขตชนบทและเมืองภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม การสร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล เพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกัน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก การจัดการพื้นที่เชิงบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจ

และการมีส่วนร่วม และเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคนดี และระบบที่ดีเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ

3) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยคุ้มครองและกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศของประเทศ การอนุรักษ์และฟื้นฟูรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวให้เกื้อหนุนการพัฒนา คุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการปัญหามลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาให้เมืองและชุมชนมีความน่าอยู่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการรวมตัวกันทำและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตามความพร้อมของชุมชนเชื่อมโยงกับการทำมาหากินเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน โดยคำนึงถึงความพอประมาณ และความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกมีการเชื่อมโยงกันของชุมชนกับสังคมภายนอก มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการองค์ความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนมีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (โกวิท พวงงาม, 2553: 239-244) โดยสรุปแนวทางดังนี้

1. การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยมีวิธีการดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายมีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือการรวมตัวของชุมชนทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ

1.2 เสริมหนุนให้คนในชุมชนที่มีความสามารถในการรวมตัวกัน ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งเรื่องการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรม การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านสื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติ รวมถึงมาตรการ และกลไกทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและการเงินการคลังเพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2. การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยมีวิธีการดังนี้

2.1 สสำรวจ รวบรวม และพัฒนาฐานข้อมูลของชุมชนให้เป็นระบบและทันสมัย ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การจัดกิจกรรมของชุมชนทุนทางเศรษฐกิจทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์หรือผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน การค้นเมื่อวันที่ประวัติท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนเป็นต้น โดยให้มีการจัดทำในลักษณะของแผนที่ศูนย์ของ

ชุมชนที่มีพลวัตที่คนในชุมชนเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรในชุมชน และกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

2.2 การฟื้นฟูความรู้พื้นฐานควบคู่กับการทำวิจัยการพัฒนาคณะความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความหลากหลายของทุนในชุมชน โดยสนับสนุนบทบาทนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดความรู้ใหม่ของชุมชนที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่นการทำเกษตรผสมผสานเทคโนโลยีการเกษตรและหัตถกรรมพื้นฐาน เป็นต้น โดยมีการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และเผยแพร่สู่คนในชุมชน

2.3 ส่งเสริมให้ปราชญ์ แกนนำ และผู้รู้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ในชุมชนสู่เด็กและเยาวชน เชื่อมโยงความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ควบคู่กับการค้นหาผู้นำธรรมชาติรุ่นใหม่ ที่เข้มแข็งมีคุณธรรม จริยธรรม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม เพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว

2.4 จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยตนเอง โดยนำข้อมูลชุมชนและองค์ความรู้จากภายนอกมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ แล้วค้นหาทางออกเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติจริงบนฐานองค์ความรู้และศักยภาพของชุมชน มีการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่ประสบความสำเร็จนำมาปรับใช้ประโยชน์ และประยุกต์ต่อยอดขยายผลกับสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชน อาทิ ธนาคารประชาชน โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นต้น โดยพัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับภายนอกชุมชนในบริบทที่ต้องการได้รับการสนับสนุน

2.5 สนับสนุนเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับสถาบันการศึกษา ชุมชนกับองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กร เอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัยในการจัดการความรู้และภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่เปิดเผยอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนสู่การพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

3. การสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนมีการให้ความสำคัญและแนวทางการดำเนินการดังนี้ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้วยการส่งเสริมข้อความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและกันของชุมชน และระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบททางศาสนา และวัฒนธรรมชุมชน ด้วยการให้ความคุ้มครองสิทธิร่วมกันทั้งการเฝ้าระวังช่วยเหลือเยียวยาเมื่อชุมชนประสบกับภัยพิบัติต่าง ๆ โดยมีการดำเนินการดังนี้

3.1 เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีความอบอุ่น มีสัมพันธภาพที่ดี รักษาวัฒนธรรม อันดีงามและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม จัดกิจกรรมและให้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น คุณค่าและวิธีการอมของครัวเรือน ความรู้ด้านโภชนาการ ค่าปรึกษาการใช้ชีวิตสมรสและการเป็นพ่อแม่ที่ดี วิธีการเข้ารับบริการจากภาครัฐ ราคาผลิตภัณฑ์ การเกษตร รวมถึงการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านระบบการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชนและสื่อสารสาธารณะ ตลอดจนใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เช่นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างวัยโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.2 สร้างบรรยากาศในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบ และนอกระบบอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์สาธิตของหน่วยงานรัฐ คณะ/ภาควิชาวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานบ้านรวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ภายนอกอย่างสม่ำเสมอด้วยสาระ และเครื่องมือที่หลากหลายและราคาถูก เช่น การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม รายการวิทยุโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์ อินเทอร์เน็ตประจำชุมชน เป็นต้น

3.3 เสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนทั้งการสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครอง ผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

3.4 เชื่อมโยงบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถานศึกษาในการสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดีงามของชุมชน การฟื้นฟูค่านิยมการทำงานร่วมกัน เช่นประเพณีลงแขก สืบชะตาถ่าน้ำ เป็นต้น การปฏิบัติตามหลักธรรมและการทำนุบำรุงศาสนา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันทคีรีญาติ โดยเฉพาะการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนรวมทั้งการสร้างความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3.5 รมรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้คนในชุมชนเป็นพลเมืองที่ดีรู้สิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ รักและภูมิใจในบ้าน ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งร่วมกันสร้างระบบเฝ้าระวังภาวะสังคมในชุมชนและสนับสนุนการเป็นอาสาสมัครชุมชน เป็นต้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) สำหรับกรอบ แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีแนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลักการปฏิบัติตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน ทุกระดับยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวคน

สังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนพิเศษ: 152) ด้านการหนุนเสริมและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 อาจถือได้ว่า ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะได้กล่าวถึงการหนุนเสริม การส่งเสริม การสนับสนุน รวมถึงการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง แทรกไว้ในแทบทุกยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยภาพรวมนั้นเริ่มต้นที่ฐานรากคือมีชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีสาระสำคัญในประเด็นการหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยสรุปดังนี้

1. สนับสนุนการค้นหาอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝัง ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมกลไกเชิงสถาบันในชุมชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจในพหุวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความมั่นคงทางวัฒนธรรม และดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน

2. สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น บนหลักการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาถอดองค์ความรู้ของชุมชน และชุมชนต้นแบบ การจัดการตนเองได้ตามบริบทของพื้นที่และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ

3. ส่งเสริมการขยายผลและพัฒนาศักยภาพของคนสามวัย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างความเข้าใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการอยู่ร่วมกับครอบครัวชุมชนอย่างอบอุ่น และเข้มแข็งควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเครือข่ายภาคประชาสังคม และภาคส่วน ต่าง ๆ ในการพัฒนาระบบเฝ้าระวังปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก และเยาวชนในชุมชน

4. สนับสนุนการผลิตและบริการของชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรอาหาร และพลังงาน โดยพัฒนาศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบนฐานความรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของสินค้า เช่นสมุนไพร ผลิตภัณฑ์อาหารและบริการเพื่อสุขภาพ สินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์ฮาลาล เป็นต้น รวมถึงสินค้าเกษตรที่มีโชอาหาร เช่น ผลิตภัณฑ์ยาง ไม้ยาง สินค้าจำพวกวัสดุชีวภาพมูลสัตว์ทางธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ยา และอาหารเสริม เพื่อสุขภาพ เป็นต้น ตลอดจนการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดให้มีโอกาสทางการตลาด และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงสนับสนุนการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรชนิดใหม่ ๆ ที่มีมูลค่าสูงเพื่อรองรับความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่มและตลาดโลก

5. สนับสนุนการผลิตพลังงานทดแทนภายในชุมชน โดยการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตพลังงานทดแทนทั้งจากวัตถุดิบเหลือใช้จากครัวเรือนและการเกษตร อาทิ มูลสัตว์ ขยะ ฟาง แกลบ เศษไม้ ตลอดจนถ่ายทอดวิธีการดูแลรักษาและการซ่อมบำรุงให้แก่ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการผลิตพลังงานทดแทน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพลังงานทดแทนอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระดับชุมชน และท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดต้นทุนด้านพลังงานรวมถึงลดมลภาวะแก่ชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งส่งเสริมการผลิตพืชพลังงานทดแทนที่ไม่ใช่อาหารและมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น สบู่ดำ เป็นต้น

6. เสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อยวิสาหกิจชุมชน และบุคลากรภาครัฐ เพื่อร่วมกันพัฒนาและเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามกฎระเบียบใหม่ของโลก

7. พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และส่งเสริมสิทธิชุมชนของคนในการเข้าถึงสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยสนับสนุนแนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ตามวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิมภายใต้หลักการคนอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างเกื้อกูล สนับสนุนสิทธิของชุมชน บทบาทของประชาชนชาวบ้านและผู้นำชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพึ่งตนเอง สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบนิเวศเพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนให้ชุมชนสำรวจทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดทำฐานข้อมูลระดับชุมชน โดยร่วมกับองค์กรท้องถิ่นตลอดจนส่งเสริมระบบการจัดการที่เคารพสิทธิทางปัญญา ค้ำครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และปกป้องทรัพยากรของชุมชน

8. สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมและพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นและชุมชน โดยสนับสนุนการจัดการเชิงพื้นที่ พัฒนากลไกการจัดการร่วม ที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน รวมทั้งการจัดตั้งสภาสิ่งแวดล้อมชุมชนท้องถิ่นเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาของภาครัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่สุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในทุก ขั้นตอน บนพื้นฐานขององค์ความรู้ข้อมูลที่ต้องเปิดเผยโปร่งใสสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม เสริมสร้างบทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความตระหนักรู้ และความตื่นตัวของสาธารณชนในการดูแลคุ้มครองทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำ และมลพิษทางน้ำการจัดการขยะและของเสียอันตราย รวมทั้งการจัดการภัยพิบัติ

9. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนกับภาคีการพัฒนาต่าง ๆ โดยพัฒนาความรู้และการจัดการความเสี่ยงให้ชุมชนเสริมด้วยความรู้จากภายนอกผ่านเครือข่ายการวิจัยในพื้นที่ และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กว้างขวางในทุกระดับจากชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เกิดความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ ส่งเสริมการรวมกลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน สามารถทำแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม อันหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น ขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยตนเองและส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560–2564) มุ่งต่อยอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ 6 ประการ โดยมี 2 ประการที่อาจกล่าวได้ว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ฉบับที่ 11-ฉบับที่ 12, 2560) คือ

1. ยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เพื่อให้เกิดบูรณาการ การพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุลผสมผสาน มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกัน และการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพสร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคม ดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมเป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิตค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม

2. ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรมพัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

ขณะที่ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เป้าหมายที่ 5 มีสาระสำคัญคือ สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ชุมชน

สื่อมวลชน และภาคเอกชน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็ง และการพึ่งตนเองของชุมชน ในประเด็นดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2549: 67-70) คือ

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมสาธารณสุขประโยชน์จัดระเบียบทางสังคม และกำหนดบทบาทของเกษตรกรผู้ละเว้นการปฏิบัติตามบรรทัดฐานในสังคม

2. ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิตอาทิ พิพิธภัณฑ์ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง จึงต้องดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นมีแผนงานรองรับที่สำคัญคือ แผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง โดยมีสาระสำคัญคือ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผ่านเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคม/วิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) และความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) ในแต่ละพื้นที่เพื่อการสร้างองค์ความรู้รูปแบบการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของวิสาหกิจในระยะยาวรวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก พร้อมทั้งประสานงานกับจังหวัดและท้องถิ่นเพื่อขยายผลจากชุมชนต้นแบบให้มีการนำไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลได้ยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการเติบโตจากภายใน โดยสรุปจากการศึกษาแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบันจะเห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้นั้นได้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติของไทยมาอย่างยาวนานแสดงให้ถึงแนวนโยบายของชาติที่ต้องการให้รากฐานของประเทศมีความเข้มแข็งมาจากฐานราก ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาหน่วยพื้นฐานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคน ครอบครัว องค์กร รวมถึงพื้นที่และสภาพแวดล้อมจึงมีความจำเป็นที่สำคัญ ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องในด้านแนวทางพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งได้ต้องดำเนินการตามทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้วย โดยเฉพาะสินค้าของชุมชนที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เพื่อมีคุณภาพชีวิต ที่ดีของแต่ละครอบครัว

2.2.2 วิธีการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

เป้าหมายสูงสุด (ultimate goal) ของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือการมุ่งให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ (self-help, self-reliance) (ณัฐนรี ศรีทอง, 2552: 184) ซึ่งได้เสนอแนวทางการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนพึ่งตนเองได้ตามเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในมิติกระบวนการนั้น ทำได้ 2 วิธี ได้แก่

1. ให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาชน เป็นวิธีการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (learning by doing) โดยเริ่มจากการให้การศึกษาแก่ชุมชน (community education) เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน เกิดการเรียนรู้สภาพ ของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันศึกษาปัญหาและความต้องการที่แท้จริง (real needs) ร่วมกำหนดแนวทาง และวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองโดยผ่านขั้นตอนของการมีส่วนร่วม (participation) ในทุกขั้นตอน เช่น กระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ช่วยดึงพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวของประชาชนออกมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งการให้การศึกษาแก่ประชาชน มีทั้งแบบไม่มี รูปแบบ (non-direct education) ที่ใช้วิธีการร่วมปรึกษาหารือกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แล้วยังมีการให้การศึกษาแก่ประชาชนแบบมีรูปแบบ (direct education) ซึ่งเป็นการจัดอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการในระยะเวลาสั้น ๆ เป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ และเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในระยะเวลา 1-2 วัน และมีการบรรยาย อภิปราย และปฏิบัติการที่ชัดเจน รวมถึงการให้การศึกษาแก่ประชาชน แบบตลอดชีวิต (informal education) เพื่อมุ่งให้ประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เช่นการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง และเป็นปัจจุบันจากเสียงตามสายในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531: 79) ฉะนั้นสำหรับวิธีการให้การศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ใช้ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนแบบตลอดชีวิต (informal education) เป็นสำคัญ โดยเน้นการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการฝึกทักษะระยะสั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มีอายุมากแล้ว พันธะการศึกษาในระบบและที่สำคัญประชาชนกลุ่มดังกล่าว จำเป็นต้องประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเอง และครอบครัว ฉะนั้นการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาชน จึงจำเป็นต้องใช้ระยะเวลา และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ฝึกปฏิบัติด้วย ตนเอง (learning by doing) เป็นสำคัญ

2. วิธีการรวมกลุ่ม และพัฒนากลุ่มประชาชน การรวมกลุ่มและการพัฒนากลุ่มประชาชน เปรียบเป็นสถานที่ฝึกการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน (วิรัช นิภาวรรณ, 2531: 7) เนื่องจากประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการพบปะ พูดคุยกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการร่วมใช้วัสดุอุปกรณ์ในรูปแบบของเครือข่าย ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นชุมชน ที่เข้มแข็งประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันด้วยวิธีการรวมกลุ่ม ซึ่งการพัฒนากลุ่มประชาชนในงานพัฒนาชุมชน มี 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การรวมกลุ่มประชาชนซึ่งจำเป็นต้องมีผู้นำกลุ่มที่มีความมุ่งมั่นมีความรอบรู้ มีประสบการณ์ และมีทักษะตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานในรูปของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 การบริหารกลุ่มประชาชน จำเป็นต้องมีระเบียบข้อบังคับกลุ่มที่ได้จากการประชุมสมาชิกกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ และมีการถือปฏิบัติร่วมกันด้วยความเต็มใจ วัตถุประสงค์ของกลุ่มมีความชัดเจน สามารถตอบสนองต่อความต้องการส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง มีการประชุมสมาชิกกลุ่มเป็นประจำ มีกิจกรรมกลุ่มที่มีความหลากหลายในการพัฒนาความสามารถของสมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง และมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากลุ่มขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มที่มีความราบรื่น สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อผลตอบแทนที่ได้รับ หรือผลประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันมีความประหยัดได้ผลประโยชน์ สมาชิกการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ ทำให้มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ช่วยประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่ม และมีจำนวนสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ฉะนั้นการพัฒนาชุมชนมีวิธีการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ 2 วิธีการได้แก่ วิธีการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาชน และวิธีการรวมกลุ่มและพัฒนาชุมชน ซึ่งทั้ง 2 วิธีการ ถือเป็นเครื่องมือ (means) เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนพึ่งตนเองได้ (self-help, self-reliance) อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด (ultimate goal) ของการพัฒนาชุมชนในมิติกระบวนการ (process) ได้อย่างแท้จริง

2.2.3 กระบวนการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

กระบวนการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นกระบวนการพัฒนาความคิด จิตสำนึก และ ความตระหนักรู้ของผู้นำชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนภูมิใจในตนเองที่มีความสามารถของตนเองในการคิดปฏิบัติ การตัดสินใจอย่างเป็นอิสระที่จะเปลี่ยนแปลง หรือปรับพฤติกรรมของตนเองในการจัดการตนเองให้มีสภาพที่ดีขึ้น แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและชุมชนให้หมดไป หรือน้อยลง โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปชุมชนอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการเมืองการปกครอง มิติทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ประเวศ วะสี (2536: 136) ได้อธิบายว่า ก่อนเริ่มกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนนั้นควรส่งเสริมให้คนในชุมชน ซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนให้มีลักษณะดังนี้

1. จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียร และสันโดษ
2. แบบแผนการผลิต แบบยังชีพ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน
3. เสริมสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
4. พึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจชุมชน ลดการพึ่งพิงภายนอกชุมชน
5. มีวิถีชีวิต สถาบันบ้าน วัด โรงเรียน และวัฒนธรรมชุมชนแบบช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงต้องส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตโดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิด และวิธีการทำงานของบุคลากรของภาครัฐ จากการทำหน้าที่ผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง การส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริม และสนับสนุนชุมชนให้มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคม และสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการประชาคมภายในชุมชน และการสร้างเครือข่ายของชุมชน

โกวิท พวงงาม. (2553: 20-21) ได้อธิบายไว้ว่าปัจจุบันความเข้มแข็งของชุมชนได้ถูกกล่าวถึงฐานะที่เป็น “ทางเลือก” การพัฒนาครอบครัวเกษตรกรซึ่งได้รับผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 คือ ชุมชนชนบทส่วนใหญ่ของประเทศกำลังอยู่ในภาวะอ่อนแอคนในชนบทจำนวนมากไม่ได้เป็นเจ้าของ ทรัพยากรในการผลิต ขาดอำนาจต่อรองในการขายสินค้าที่ผลิตได้ บางคนมีหนี้สินมากเกินกว่าความสามารถที่จะชดเชยได้ และการที่ประชาชนจำนวนมากฝากความหวังไว้กับโชคชะตา หวยเถื่อน การดื่มเหล้า และเสพยาเสพติด เป็นต้น จึงต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้และพึ่งพิงกันได้ การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นมีองค์ประกอบหลายอย่างได้แก่ การที่บุคคลหลากหลายรวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร เป็นชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีเป้าหมายร่วมกันยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยผลประโยชน์สาธารณะของสมาชิก มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเองและเอื้ออาทรต่อท้องถิ่นรักชุมชน มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเป็นแนวราบ มีการติดต่อสื่อสาร จัดกิจกรรมสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการบริหารงานที่หลากหลาย และมีผู้นำที่เข้มแข็ง

ดังนั้นการจะพัฒนาศักยภาพชุมชนใดให้มีความเข้มแข็ง และยืนหยัดอยู่ด้วยการพึ่งตนเองได้ ย่อมต้องมองถึง ศักยภาพในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วก็จะช่วยให้ชุมชนเหล่านั้นมีจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนที่ไม่ใช่เริ่มตั้งแต่ศูนย์ คือ ไม่มีอะไรเลยมาสู่กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะนำชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนความเข้มแข็งของชุมชนจะมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์กรประชาชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งการเมืองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ต้องเตรียมคนและชุมชนด้วยการเสริมสร้างเพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ปัญหาและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน โดยมีหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และภาคีการพัฒนาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผนึกกำลังดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง โดยการกระตุ้น และสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมสร้างสถานการณ์ให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2.4 นโยบายของภาครัฐพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580 ยุทธศาสตร์ชาติคือ กรอบการพัฒนาระยะยาวเพื่อให้ประเทศสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยเป็นเป้าหมายที่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนร่วมมือกันกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ นำมาซึ่งความอยู่ดี มีสุข ของประชาชนคนไทยทุกคน โดยเหตุผลที่ประเทศไทยต้องมียุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้การพัฒนาประเทศนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องตามกรอบที่วางไว้อย่างมั่นคงและยั่งยืน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารของประเทศก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้จากในหลายประเทศที่ได้มีการใช้แผนยุทธศาสตร์ชาติและประสบผลสำเร็จเพราะมีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัดเจน อาทิ ไต้หวัน มาเลเซีย บรูไน และเวียดนาม ในขณะที่แผนพัฒนาประเทศไทย “ยุทธศาสตร์ชาติ” ไทยได้เริ่มมีการร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ เป็นเวลา 20 ปี ครอบคลุมตั้งแต่ปีพ.ศ. 2560–2579 ซึ่งหลายภาคส่วนอาจเป็นกังวลและเกรงว่า เมื่อยุทธศาสตร์ที่ร่างขึ้นมีผลระยะยาวถึง 20 ปีนั้น อาจทำให้กรอบการพัฒนาที่ตั้งไว้มีความล้าสมัย ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน แต่ความจริงแล้วแผนยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดไว้ สามารถมีการทบทวนและปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยสถานการณ์ ปัจจัยและสถานะแวดล้อมประเทศและโลก โดยให้มีการพิจารณาปรับปรุงแผนได้ในทุก 5 ปี ยุทธศาสตร์ชาติสร้างขึ้นเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์และความก้าวหน้าของประเทศ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์การนำประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และเป็นประเทศที่พัฒนาด้วยการนำหลักตามปรัชญาแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

มั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกประเทศในทุกระดับตั้งแต่ปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคมรวมไปถึงความมั่นคงในมิติต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง

มั่นคง หมายถึง ประเทศไทยจะต้องมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับให้เป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ลดความเหลื่อมล้ำเพื่อให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้เศรษฐกิจของประเทศจะต้องมีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกประเทศสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

ยั่งยืน หมายถึง พัฒนาตามกรอบที่วางไว้ต้องสร้างความเจริญทั้งรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องไม่ใช่ทรัพยากรที่เกินพอดี การผลิตและการบริโภคจะต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของประชาคมโลก มุ่งประโยชน์ส่วนรวมเพื่อความยั่งยืน ที่สำคัญคือประชาชนทุกภาคส่วนจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความสุขที่ยั่งยืน

หลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 3 ข้อหลักที่สำคัญคือ

1. หลักวิชาการและความเป็นสากลต้องมีความรู้เชิงวิชาการในระดับประเทศ และระดับสากลนำมาใช้ในการประกอบการจัดทำแผนพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพ
2. การศึกษาประสบการณ์ของต่างประเทศศึกษาการพัฒนาและความสำเร็จในด้านต่าง ๆ จากประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการจัดทำแผนพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสม
3. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติจะต้องอาศัย การมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนเพื่อให้แผนพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างเหมาะสม และสอดคล้องต่อความต้องการของสังคมส่วนรวม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นถือเป็นส่วนที่สำคัญที่จะทำให้รู้ว่าประชาชนไทยอยากเห็น “ประเทศไทย” เป็นอย่างไรในอนาคต

จากแนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งดังกล่าวจะเห็นว่า ชุมชนมีความสำคัญ เมื่อคนในชุมชนได้รับการพัฒนาด้วยรูปแบบหรือกระบวนการที่เป็นความรู้การฝึกอาชีพ หรือการส่งเสริมให้ความช่วยเหลือในทุกด้านทำให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพสร้างอาชีพ และรายได้มากขึ้น จึงมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้ และสร้างความเข้มแข็งต่อชุมชนร่วมกัน

2.3 ความสำคัญของโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยงโรงเรียน

โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยงโรงเรียน เป็นโครงการที่สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

(เดิมคือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา) ได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน รวมทั้งวิทยาลัย ชุมชน ร่วมทำภารกิจในรูปแบบพื้นที่ร่วมกัน โดยการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาให้มีความพร้อม ทั้งด้านบุคลากร และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ โดยให้สถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่เข้าไปช่วยพัฒนาในเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา (รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาภาคกลาง ตอนบน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562)

สถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน ได้เข้าร่วมโครงการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้น จนถึงปัจจุบันรวม 4 ปี มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเกิดผลดี ที่เป็นรูปธรรมกับโรงเรียนในพื้นที่ภาคกลางตอนบน จำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายฯ เข้าร่วมโครงการจำนวน 26 สถาบัน จำแนกเป็นสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ 13 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 13 แห่ง มีโรงเรียนในพื้นที่ภาคกลางตอนบนได้รับการช่วยเหลือ 302 โรงเรียน เป็นโรงเรียนเดิม 205 โรงเรียน และโรงเรียนเข้าใหม่ 97 โรงเรียน ครู 4,211 คน นักเรียน 65,680 คน กระจายอยู่ใน 13 จังหวัดประกอบด้วย ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี สระแก้ว ชัยนาท นครนายก กาญจนบุรี อ่างทอง และสิงห์บุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันแม่ข่ายฯ ได้มีการพัฒนากระบวนการดำเนินงาน เพื่อช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาพี่เลี้ยงมีแนวปฏิบัติที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ ประสาน ส่งเสริม ติดตามและให้คำแนะนำการดำเนินงาน ประกอบด้วย 6 กิจกรรมหลัก คือ 1) การจัดทำเอกสารแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน ให้ทุกสถาบันได้เข้าใจตรงกัน และก่อให้เกิดผลดีต่อทั้งสถาบันพี่เลี้ยงและโรงเรียน โดยครอบคลุมถึงหลักการเลือกโรงเรียน แนวทางการพัฒนาโรงเรียนการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การใช้งบประมาณ และการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน 2) การเยี่ยมเยือนสถาบันพี่เลี้ยง โดยเฉพาะสถาบันที่มีโรงเรียนในความดูแลจำนวนมาก เพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมาย แผนงาน และการดำเนินงานของโครงการ รวมทั้งการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ โครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 3) การตรวจเยี่ยมโรงเรียน (Site Visit) ในความดูแลของทุกสถาบันที่เป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน เพื่อติดตามความก้าวหน้าการดำเนินโครงการ ผลที่ได้รับ ปัญหาอุปสรรค ความพึงพอใจ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมโครงการทุกฝ่าย 4) การจัดทำโครงการนำร่องโรงเรียนแกนนำเครือข่ายสถาบัน-โรงเรียน-ชุมชนเข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนสถาบันที่มีความพร้อม และต่อยอดการดำเนินงาน ขยายผลไปยังโรงเรียนและชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง ที่มีความต้องการในการพัฒนา

ร่วมกับโรงเรียนที่เป็นแกนนำ รวมทั้งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาด้วย 5) การนำเสนอความก้าวหน้า ผลการดำเนินงานเพื่อรับการตรวจเยี่ยมจากคณะอนุกรรมการอำนวยการ กำกับและติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการฯ สป.อว. และร่วมเป็นผู้ตรวจเยี่ยมโครงการ ในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 6) การจัดกิจกรรมคัดเลือกผลการดำเนินงานโครงการ แบบอย่างที่ดีแสดงถึงการพัฒนาของครู นักเรียน และโรงเรียนที่เชื่อมโยงสู่ชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อ แสวงหาและถอดบทเรียน ผลการดำเนินโครงการที่สามารถเป็นแบบอย่างและเผยแพร่เพื่อใช้ ประโยชน์ต่อไปในวงกว้าง พร้อมสนับสนุนและให้กำลังใจผู้ที่ทำงาน ท่วมท้นเสียสละ เพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาและท้องถิ่นที่มีความต้องการจำเป็นอีกมาก

ผลการดำเนินงานโครงการที่สถาบันพี่เลี้ยงโรงเรียนได้เข้าไปช่วยโรงเรียนพัฒนากิจกรรม การพัฒนาครูผู้สอน และเชื่อมโยงสู่ชุมชน สรุปได้ว่า มีกิจกรรมที่ดำเนินการรวมทั้งหมด 610 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ของเด็กไทย 63 กิจกรรม 2) กิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน/เชื่อมโยงสู่ชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ 302 กิจกรรม และ 3) กิจกรรมอื่น ๆ ตามความต้องการร่วมกันของโรงเรียน และสถาบันอุดมศึกษา 245 กิจกรรม จากการประเมินผลงานกิจกรรมการดำเนินงานดังกล่าวพบว่า โดยภาพรวมผลงานในปีนี้มีคุณภาพก้าวหน้ามากกว่าปีที่ผ่านมา พี่เลี้ยงจากสถาบันและโรงเรียนมีความ เข้าใจในเป้าหมาย และกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่งผลให้มีความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง เกิด ผลผลิตเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพที่เห็นเด่นชัดดังนี้ (รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน เครือข่ายเพื่อการ พัฒนาอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562)

1. มีผลผลิตที่เป็นแผนการสอนในทุกสาระวิชาทุกระดับชั้น มีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่ หลากหลาย และมีประสิทธิภาพ เช่น การแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ด้วย ส จิ ปุ ลิ โมเดล การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมและเพลง และการใช้สถานการณ์สมมติ การสอนแบบโครงการงาน และการสอนแบบบูรณาการหลากหลายสาระด้วยสื่อเดียวกัน เป็นต้น

2. มีกระบวนการพัฒนาครูให้สามารถผลิต/บริหารจัดการและใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้เห็นได้ชัดเจน ทั้งสื่อที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น/แหล่งเรียนรู้ใน ท้องถิ่นสื่อทำมือจากวัสดุท้องถิ่น/วัสดุเหลือใช้หลากหลายรูปแบบต้นทุนต่ำ สอดคล้องกับบทเรียน บริบทของท้องถิ่นและนักเรียนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ สื่อมีชีวิตที่เป็นกิจกรรมหลักของโรงเรียน เช่น โรงเห็ด สวนเกษตร โรงเรียน ซึ่งเป็นทั้งที่ฝึกงาน สื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการทุกสาระวิชา แหล่ง อาหารนักเรียน และสร้างรายได้ให้เป็นทุนกิจกรรมนักเรียน สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) และดิจิทัล รวมถึงการใช้ซอฟต์แวร์/แอปพลิเคชัน เพื่อการเรียนการสอนและประยุกต์ใช้ในงานด้านต่าง ๆ อาทิ การออกแบบ/การผลิตอากาศยานบังคับด้วยวิทยุ หุ่นยนต์บังคับ ประกอบอุปกรณ์ใช้งานด้วยโซล่า

เซลล์ การใช้เทคโนโลยี Smart Farm เพื่อในงานเกษตรโรงเรียน การจัดทำเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ผลงานจากสารวิชาการงานอาชีพของนักเรียน เป็นต้น

3. การพัฒนาสารวิชาและทักษะด้านการงานอาชีพที่เชื่อมโยง สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน และบริบทของชุมชน ให้กับครูผู้สอน เช่น การตัดผม การแกะสลักผักผลไม้ การทำน้ำยาล้างจาน ทำอาหาร การทำขนม การทำน้ำผักผลไม้ การแปรรูปอาหาร การเลี้ยงหอยขม การทำเกษตรครบวงจร งานช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างซ่อมแอร์ และอื่น ๆ อีกมาก

4. การส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้ชุมชนเข้ามาศึกษาเรียนรู้ และมีส่วนร่วม โดยการนำปัญหา/ความต้องการของชุมชนมาบูรณาการในกิจกรรม/กลุ่มสาระวิชา เช่น ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน การใช้สารเคมีในการปลูกผักซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน ส่งเสริมอาชีพใหม่ให้ชุมชนได้เรียนรู้ โดยเริ่มจากนักเรียน สู่ครอบครัว และชุมชน การสร้างศูนย์ฝึกอาชีพช่างซ่อมแอร์นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนออกไปเป็นวิทยากรน้อยให้กับชุมชนอีกด้วย

5. มีความพยายามส่งเสริมให้โรงเรียนทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในประเด็นที่สนใจร่วมกันเป็นกลุ่ม 4-5 โรงเรียน เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ นำไปใช้ ประเมินและพัฒนาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีพี่เลี้ยงเป็นผู้ให้การสนับสนุน ผลการดำเนินงานพบว่า ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ยังมีจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความมุ่งมั่นของโรงเรียนในแต่ละกลุ่ม ความพยายามนั้นนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี

6. นักเรียนได้รับการพัฒนาด้านจิตสำนึก คุณธรรมจริยธรรมทางสังคม ควบคู่ไปกับความรู้ด้านวิชาการผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการส่งเสริมสนับสนุนของพี่เลี้ยงจากสถาบัน อาทิจิตสำนึก ความรับผิดชอบทางสังคมต่อสิ่งแวดล้อม การมีวินัยซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียน และการดำเนินชีวิต รวมถึงเรื่องความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันเป็นผลจากการที่ครูได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการสนับสนุนให้นักเรียนทำโครงการด้วยแนวคิดและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้ผลงานจากหลายโครงการที่ส่งเข้าประกวดได้รับรางวัล

7. คะแนน O-Net ของโรงเรียนส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การดำเนินงานของสถาบันพี่เลี้ยงส่งผลดีต่อโรงเรียนและชุมชน เกิดการตื่นตัว ได้รับความรู้ และรับวิทยาการใหม่ ๆ ส่งผลให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้มากขึ้น ได้นำมาพัฒนาทักษะการสอนใหม่ ๆ มีการนำสื่อประกอบการสอนที่หลากหลายมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเพิ่มขึ้น

ผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการดังกล่าวจะตอบวัตถุประสงค์ของโครงการได้นั้นต้องเกิดผลสัมฤทธิ์ทั้ง 7 ข้อ และการดำเนินการให้เกิดผลสอดคล้องในกับความต้องการของชุมชนให้เกิดความ

เข้มแข็งต่อชุมชนได้นั้นต้องมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน พัฒนาคนในชุมชนให้มีรายได้และอาชีพมั่นคงการฝึกทักษะอาชีพจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

2.4 ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับนักเรียน

ทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หรืออาจกล่าวได้ว่าทักษะชีวิต คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดูแลตนเองได้อย่างปลอดภัย

ทักษะชีวิตเผยแพร่โดยองค์การอนามัยโลก (WHO: 1978) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลรู้จักดูแลตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมโดยไม่เป็นภาระของสังคม เน้นความสำคัญของบุคคลให้รู้จักการปรับตัว พร้อมการเผชิญการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้นองค์การอนามัยโลก (อ้างถึงในกรมสุขภาพจิต, 2541: 24) จึงให้ความหมายทักษะชีวิตเป็นความสามารถอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ (ทัศนคติ) และทักษะซึ่งสามารถจัดการกับปัญหา รอบ ๆ ตัวให้บุคคลอยู่รอดในสภาพสังคม และวัฒนธรรมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

ทักษะชีวิตได้นำไปใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมโลก เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองโดยการใช้ความคิด การปรับตัว การตัดสินใจ การสื่อสาร การจัดการกับอารมณ์ และความเครียดในการแก้ไขปัญหาให้กับตนเองอย่างเหมาะสม ทักษะชีวิตจึงประกอบด้วยทักษะต่าง ๆ ที่ส่งผลให้คนรู้จักเลือกปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง รวมทั้งการรู้จักยับยั้งชั่งใจ วัยรุ่นที่มีทักษะชีวิตจะเป็นผู้ที่มีเหตุผล และเลือกดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสม ทักษะในการดำเนินชีวิต และเยาวชนเป็นกำลังสำคัญที่จะต้องเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ร่วมพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองต่อไปในอนาคต ดังนั้นคำกล่าวที่ว่าอนาคตของประเทศชาติจะเป็นอย่างไร ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็กในวันนี้ที่จะเติบโตต่อไป การให้ความสำคัญและมีการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดจนให้การศึกษาบรมเลี้ยงดูใส่ใจ และวางแผนพัฒนาเพื่อวางรากฐานให้กลุ่มวัยดังกล่าวมีพัฒนาการสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของประเทศชาติโดยสมบูรณ์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น (สุวิชัย โภคัยยะวัฒน์, 2551: 1)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศชาติ ต้องทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตนับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงานและวัยชรา โดยเฉพาะในยุคกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลกระทบต่อ

ดำรงชีวิตของคนในสังคมอย่างทั่วถึง อันเนื่องมาจากเป็นยุคแห่งการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารรอบด้าน หรือที่เคยกล่าวขานกันว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” คือ “ยุคการสื่อสารไร้พรมแดนด้วยเทคโนโลยี” ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ความคิด ทักษะคิด วิธีการดำเนินชีวิตความรู้ ความสามารถ ค่านิยม และการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปของคนในสังคม ทั้งในเชิงสร้างสรรค์นำสู่ความเจริญด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วในยุคแห่งการแข่งขัน และในทางกลับกันก็เกิดผลกระทบด้านความเสื่อมหรือการทำลายสังคม และวัฒนธรรมที่ดีงาม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดฐานความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสม และภูมิคุ้มกัน ในการดำเนินชีวิตให้ก้าวผ่านวิกฤติการณ์ สุขเสี่ยงในภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนวัยรุ่น กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน การสร้างทักษะชีวิตให้เกิดแก่กลุ่มเยาวชนวัยรุ่นนี้ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องสร้างฐานการศึกษาและการขัดเกลาทางสังคมบ่มเพาะเด็กจนถึงผู้ใหญ่ที่จะออกไปเผชิญชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.4.1 การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน

ทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตเป็นองค์รวมถึงการคิด วิเคราะห์ และการปฏิบัติการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในชีวิตจริง ส่วนทักษะชีวิตของวัยรุ่น (Life Skills of Adolescents) หมายถึง ความสามารถของวัยรุ่น ในที่นี้อธิบายความถึงทักษะชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงปีที่ 6 ซึ่งมีอายุ 17-19 ปี เป็นช่วงวัยที่กำลังพัฒนาในด้านความรู้ ความคิด ทักษะการปรับตัวที่ต้องเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวอย่างสร้างสรรค์ และมีสติ สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ซึ่งนักเรียนที่มีทักษะชีวิตที่ดีก็จะรู้จักวิธีแก้ปัญหา ฉลาดคิดและฉลาดใช้ชีวิตเพื่อป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ การสร้างทักษะชีวิตมี 2 วิธี เป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการมีแบบอย่างที่ดี หรือทักษะชีวิตที่เกิดได้เองตามธรรมชาติ คนต้นแบบต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งหมายถึง ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัวนั่นเอง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยงดู การแสดงพฤติกรรมให้เห็น การถ่ายทอด เจตคติ แนวคิด ปลุกฝังค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น หรืออีกนัยหนึ่งเป็นความสามารถเฉพาะตัวในการเรียนรู้สร้างประสบการณ์ได้ด้วยตนเอง

ช่วงวัยเรียนจะมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เป็นช่วงระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและเติบโตทางด้านจิตใจอย่างรวดเร็ว และได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากกว่าพ่อแม่หรือครอบครัว มีความคิดเป็นอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ เต็มไปด้วยจินตนาการ และกล้าท้าทายตนเองให้ลองทำสิ่งใหม่ ๆ เป็นวัยของการลองผิดลองถูก เป็นวัยจุดเปลี่ยนของชีวิตและเป็นช่วงเวลาในการพัฒนาศักยภาพด้านดีของตนเอง เป็นช่วงที่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และการเสริมสร้างทักษะทางด้านสังคม จึงควรทำความเข้าใจและให้ความสำคัญทักษะชีวิตของวัยรุ่นที่ควรศึกษาด้วย

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2549: 22 ทักษะชีวิตเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเพิ่มขีดความสามารถของวัยรุ่น เพื่อให้วัยรุ่นรู้จักรับมือกับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ และรู้จักควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นความสามารถในการปรับตัวและพฤติกรรมเชิงบวกที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถจัดการกับความต้องการและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัยรุ่นที่มีทักษะชีวิตต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้ มีความหวังและหาโอกาสในการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ยากลำบาก สามารถคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ รู้จักเอาใจใส่ผู้อื่น และสามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดี

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต, 254: 25) ได้กำหนดทักษะชีวิตไว้ 10 ทักษะ ได้แก่

1. ทักษะการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ เช่น ถ้าบุคคลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเอง ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพหรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ
2. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหา ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจจนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไขได้
3. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถในทางความคิด ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา โดยใช้วิธีการคิดแบบสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
4. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) ทักษะความสามารถในการใช้คำพูด และท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมความสามารถในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี และแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ แสดงความชื่นชมการขอร้อง เจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธได้อย่างเหมาะสม
5. ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self-Awareness) เป็นทักษะความสามารถการค้นหารู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี และข้อด้อยของตนเอง รู้ความต้องการและสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้อายุรุ่นเข้าใจตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

6. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ และประเมินปัญหาหรือสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถช่วยให้วัยรุ่นตระหนักและประเมินผลสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของตนเอง เช่น การรู้จักคุณค่าในตนเอง การรู้จักการคิดวิเคราะห์ และการจัดการกับความกดดันจากเพื่อน ๆ หรือการรับข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ

7. ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน สามารถรักษาสัมพันธ์ภาพไว้ได้ยืนยาว

8. ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีผิว อาชีพ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้อาจยอมรับบุคคลที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลที่ด้อยกว่าหรือได้รับความเดือดร้อน

9. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotion) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธและความโศกเศร้าที่ส่งผลทางลบต่อร่างกายและจิตใจได้อย่างเหมาะสม

10. ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียดเพื่อให้เกิดพฤติกรรมในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

ทักษะชีวิตทั้ง 10 ทักษะนี้ ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ ต้องอาศัยการฝึกฝน ซึ่งการที่นักเรียนจะมีความพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะที่ดีนั้น ต้องฝึกตนเองให้มีจุดแข็งในด้านทักษะการวิเคราะห์ การตัดสินใจ การปฏิบัติตนที่เหมาะสม ที่ จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง และพร้อมที่เผชิญหน้าและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอีกทั้งมีความพร้อมที่จะจัดการกับชีวิตของตนเอง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดทักษะชีวิตของนักเรียนที่ศึกษาถึงการพัฒนาให้ดีขึ้น จากการฝึกประสบการณ์ 5 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการตระหนักรู้ในตน

2.4.2 ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21

จะเห็นว่าทักษะชีวิตและอาชีพ เป็นความสามารถของบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการคิด กล้าเผชิญพร้อมรับมือกับปัญหา ต้องรู้จักวางแผน และอยู่ร่วมในสังคมที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิต ในอาชีพประกอบไปด้วย ทักษะการตัดสินใจเป็นความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ทักษะความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ความคิดริเริ่มเป็นการชี้นำตนเอง ทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยีเป็นการเพิ่มผลผลิตและการตระหนักรู้ในตนเอง และมีนักวิชาการให้ความเห็นไว้ดังนี้

ชนิดดา เทียนฤกษ์ (2557: 5) ทักษะชีวิตและอาชีพ หมายถึง ความสามารถที่บุคคลใช้ ความรู้ความคิดเพื่อแก้ปัญหา สามารถอยู่ร่วมในสังคมที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อดำรงชีวิตและเตรียมวางแผนเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต สำหรับยุคที่มีการแข่งขัน

นอกจากนี้ ยังเสนอแนวคิด ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ อีกด้วย

วิจารณ์ พานิช (2555: 52-53) อธิบายว่าการพัฒนาทักษะอาชีพต้องสามารถจัดการ เป้าหมายและเวลากำหนดเป้าหมายโดยมีเกณฑ์ความสำเร็จที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ มีความสมดุลระหว่างเป้าหมายเชิงยุทธวิธี (Tactical) ซึ่งเป็นเป้าหมายระยะสั้นกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic) ซึ่งเป็นเป้าหมายระยะยาว ใช้เวลาและจัดการพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานได้ด้วยตนเอง โดยทำงานสำเร็จได้ด้วยตนเอง คือกำหนดตัวงาน ติดตามผลงาน และลำดับความสำคัญของงานเองเป็นผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learner) นอกจากนี้แล้ว สามารถมองเห็นโอกาสเรียนรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ ริเริ่มการพัฒนาทักษะไปสู่ระดับมืออาชีพ และมีความเอาใจจริง เอาใจต่อการเรียน และรู้ว่าเป็นกระบวนการที่ต้องทำตลอดชีวิต สามารถทบทวนจากประสบการณ์ในอดีต เพื่อใช้คิดหาทางพัฒนาในอนาคต

ดังนั้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) วิจารณ์ พานิช (2555: 16-21) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

สาระวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้ เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์ โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยสาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วยภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกน

หลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก ดังนั้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรมความคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือเป็นขั้นตอนสำหรับการส่งเสริมให้แก่นักเรียน

ทักษะด้านสารสนเทศสื่อ และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยพร้อมที่ต้องฝึกให้แก่นักเรียน เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้านดังนี้ ความรู้ด้านสารสนเทศความรู้เกี่ยวกับสื่อ ความรู้ด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญดังต่อไปนี้ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility) ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C 3R คือ Reading (อ่านออก) (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) 7C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) เป็นสิ่งที่นักเรียนต้องเกิดทักษะในตนเอง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

แนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership

For 21st Century Skills) (www.p21.org) ที่มีชื่อย่อว่าเครือข่าย P21 ซึ่งได้พัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต

การสอนให้ผู้เรียนมี “ทักษะ” จึงต้องมีการสอนผ่านรูปแบบกิจกรรมการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองเพราะการลงมือปฏิบัติผู้เรียนจะคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้ด้วยทักษะไม่ใช่ความรู้ จึงต้องสร้างด้วยการฝึกฝนด้วยประสบการณ์ผู้เรียนจึงมีบทบาทของการเรียนเปลี่ยนเป็นการถ่ายทอด แสดงให้ผู้สังเกตปฏิบัติ ลองผิดลองถูก ซึ่งจะเห็นได้ว่าทักษะอาชีพเป็นทักษะที่ทุกคนต้องฝึกปฏิบัติจากการสังเกต การเรียนรู้ฝึกประสบการณ์ การวิเคราะห์การแก้ปัญหา ดังนั้นการฝึกทักษะชีวิตด้วยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงจะเกิดเป็นประสบการณ์ตรง เหมาะแก่การเรียนรู้ที่เกิดผลดีแก่ผู้เรียน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาจากและงานวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน กรณีศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ดังนี้

บุญล้อม ดั่งวิเศษ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสอนมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ตามรูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษา ครู แบบ ARTP Model จำนวน 4 ขั้นตอนประกอบด้วยขั้นที่ 1 ตามหลักประสบการณ์ (Alerting) ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมสะท้อนคิด (Reflection) ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความคิดรวบยอด (Transfer) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติเรียนรู้ (Practicing) การวัดและประเมินผล 2) ผลการศึกษาทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาครู พบว่านักศึกษาครู ที่ได้รับการพัฒนาตามรูปแบบการสอนหลังการสอนทักษะชีวิตสูงกว่าก่อนการสอนทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครู ที่มีต่อรูปแบบการสอนหลังจากดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอน พบว่านักศึกษาครู มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

สำราญ จุช่วย (2561) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทักษะชีวิต อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.27$) โดยมีองค์ประกอบ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงมากที่สุด ($\bar{X}=4.32$) เมื่อเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้นำชุมชนบุคคลต้นแบบพบว่ามี การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมี

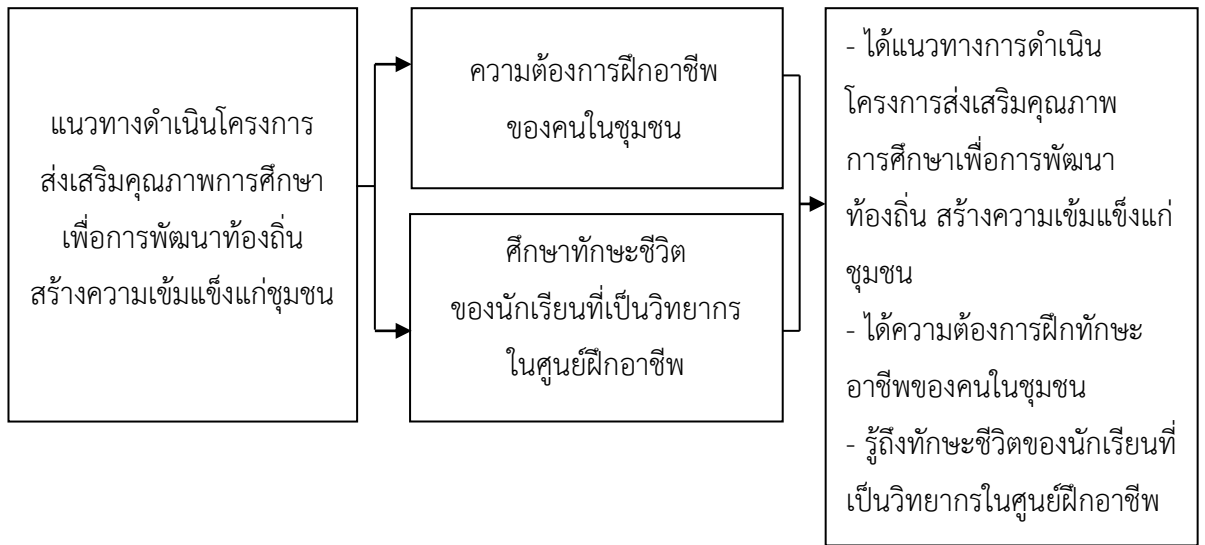
ค่าเฉลี่ยสูงมากที่สุด ($\bar{X}=4.56$) เข้าใจถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีพฤติกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คนมีพฤติกรรมอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ และมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี หลังจากได้รับความรู้แล้วคนในชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน มีการเรียนรู้เพื่อชีวิต โดยคนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพราะเชื่อว่ามนุษย์คือสิ่งที่มีชีวิตที่ต้องเรียนรู้อย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจยั่งยืน ด้วยงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เพราะองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย จะช่วยให้เกิดการยกระดับขีดความสามารถในเชิงแข่งขันของประเทศ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคนในสังคมให้ประเทศอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาจึงพบว่า ชุมชนมีการพัฒนาสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลางถึงสูง จะสร้างผลกระทบต่อ CDP ในระดับสูง ดังนั้นการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) โดยการพัฒนางาน ความรู้ นวัตกรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในกลุ่มสินค้าดังกล่าว จึงมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว”

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยคนในชุมชนต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดทักษะอาชีพมีรายได้ จึงส่งผลให้คุณภาพชีวิตอยู่ดีมีสุขได้ ด้วยการเรียนรู้ มีรูปแบบที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงใช้เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาถึงแนวทางการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ต้องดำเนินการอย่างไร และทักษะอาชีพใดที่คนในชุมชนต้องการเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานศูนย์ฝึกอาชีพของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างไรบ้าง นำมาสู่ความสุขของคนในชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชน และผู้ฝึกทักษะอาชีพต้องการความรู้ เพื่อพัฒนาด้านใดที่สร้างประโยชน์ต่อไป

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนกรณีศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ผู้วิจัยได้ระบุแนวคิดที่ใช้เป็นฐานในการวิจัย เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน กรณีศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 2) เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอบรมของครูในชุมชนเทศบาลปลายบาง และ 3) เพื่อศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูล โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาทักษะชีวิต กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ความสอดคล้องด้านเนื้อหา และหาค่าความเชื่อมั่นโดยผู้เชี่ยวชาญเท่ากับ 0.75 วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำประเด็นมาอภิปรายผล โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม โดยดำเนินการดังนี้

3.1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามสำรวจทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ จำนวน 20 คน ใช้ประเด็นสำคัญของข้อคำถามสำรวจทักษะชีวิต 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการแก้ปัญหา 3) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 5) ด้านการตระหนักรู้ในตน โดยวัดระดับทักษะทั้ง 5 ด้านของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในการฝึกอาชีพ ในศูนย์ฝึกอาชีพ

3.1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยงโรงเรียน และทั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) คือผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ รวมจำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเข้าประชุมสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในขณะฝึกอาชีพ และจัดประชุมกลุ่มสนทนา โดยดำเนินการดังนี้

1) สร้างข้อคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพดังนี้

- (1) กำหนดหัวข้อและประเด็นการสนทนา
- (2) จัดเรียงลำดับข้อคำถามก่อนหลังให้เหมาะสม
- (3) จัดพิมพ์ (ร่าง) ข้อคำถาม
- (4) นำ (ร่าง) ข้อคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในการถาม รวมทั้งความครอบคลุมประเด็นสำคัญ
- (5) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
- (6) จัดพิมพ์ข้อคำถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการสนทนากลุ่มในการเก็บ

ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ดังนี้

1. ขั้นตอนดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เมื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มมาถึงสถานที่ตามจำนวนครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ ประเด็นการสนทนา ประโยชน์ที่ได้รับจากการสนทนากลุ่ม และเหตุผลที่ได้พิจารณาคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ให้มาร่วมสนทนาในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอหัวข้อเรื่องการศึกษา และขออนุญาตบันทึกการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ด้วย เบื้องต้นผู้วิจัยได้นำเสนอผลการสำรวจความต้องการฝึกอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทราบข้อมูลพื้นฐาน

2. ขั้นตอนการดำเนินการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์แนวทางการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน โดยมีข้อคำถามดังนี้

3. ข้อมูลความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

- 1) ความพึงพอใจต่อสถานที่ วิทยากร ความพร้อมของอุปกรณ์ของศูนย์ฝึกอาชีพ
- 2) ความต้องการฝึกอาชีพด้านใดและวิชาชีพที่เรียนไปแล้วเกิดประโยชน์อย่างไร
- 3) ระยะเวลาในการฝึกอาชีพมีความเหมาะสมหรือไม่
- 4) รูปแบบการฝึกอาชีพตรงความต้องการของผู้เข้าฝึกหรือไม่

4. ศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

- 1) ความรู้และวิชาชีพที่ได้รับจากศูนย์ฝึกอาชีพ
- 2) ความรู้นำไปประกอบอาชีพและเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและชุมชนอย่างไร
- 3) มีรายได้เกิดอาชีพที่มั่นคง

5. การดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชน

- 1) หลังจากฝึกอาชีพจากศูนย์ฝึกอาชีพแล้วนำความรู้ไปสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชนอย่างไร
- 2) นำความรู้ด้านอาชีพไปถ่ายทอดสู่ชุมชนในระดับใดบ้าง
- 3) ผู้เข้าฝึกอาชีพเป็นผู้นำหรือผู้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพและการรวมกลุ่มในชุมชนหรือไม่

6. ขั้นสิ้นสุดการสนทนากลุ่ม

เมื่อสิ้นสุดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมสนทนาที่ได้ให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการสนทนาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ดังนี้

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1) ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

(1) ประชาชนทั่วไปที่มีอายุ 18-50 ปี มีภูมิลำเนาตามชื่อในทะเบียนราษฎร อาศัยอยู่ในชุมชนเทศบาลปลายบาง โดยมีครอบครัวตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนปลายบาง คำนวณจากโรงเรียน

เทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีระยะห่างจากโรงเรียน 1 กิโลเมตร จากทางเหนือและทางใต้ จำนวน 220 คน

(2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม จำนวน 40 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ประชาชนทั่วไปที่สมัครใจเข้าฝึกอาชีพ ด้านการทำดอกไม้สด ร้อยมาลัย จัดช่อดอกไม้และด้านคหกรรม อาหาร ในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ที่มีอายุตั้งแต่ 18-50 ปี จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่สมัครเข้ามาฝึกอาชีพและคัดเลือกแบบเจาะจงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 30 คน ที่มีทักษะฝีมือในวิชาคหกรรม ประเภทอาหาร งานดอกไม้สดและสิ่งประดิษฐ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งตามรูปแบบการวิจัยเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ คำถามที่ใช้ในการสนทนา โดยกำหนดประเด็นในการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ ความต้องการฝึกอาชีพ และเมื่อได้รับการฝึกอาชีพแล้วนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเอง สามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง มีรายได้ใช้จ่ายในครอบครัว และสามารถเป็นอาชีพหลักเลี้ยงตนเองได้อย่างไร มีความต้องการในการเรียนรู้อาชีพด้านใดเพิ่มขึ้น และนำไปใช้ในการจัดตั้งกลุ่มสอนอาชีพในชุมชนให้มีการขยายกลุ่มได้อย่างไร รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ

(2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่แบบสอบถามสำรวจทักษะชีวิตของนักเรียนที่เป็นวิทยากร จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไป จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 สอบถามทักษะชีวิตทั้ง 5 ด้าน จำนวน 24 ข้อ เพื่อศึกษาทักษะชีวิตในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ฝึกปฏิบัติแล้วเกิดทักษะต่อตนเองอย่างไร

3.3.2 สร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และทำการตรวจสอบคุณภาพดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านความรู้ ความคิด และการปรับตัว
- 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย
- 4) ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม

5) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้อง และความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ความต้องการฝึกทักษะอาชีพเลือกข้อคำถามที่มีค่า (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปนำมาใช้

6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว การวิจัยไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 30 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient) ของครอนบัต (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับ หมายถึงแบบมีความน่าเชื่อถือ และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

7) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นประเด็นในการสนทนา มีการซักถามผู้ให้ข้อมูล จุดประเด็นให้เกิดการพูดคุยกระตุ้นประเด็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ

2) ดำเนินการบันทึกข้อมูล โดยใช้แบบบันทึกการสร้างผังความคิดในการสนทนาใช้เครื่องมือ การบันทึก เสียง

3) การเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้นักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ชุด และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observe vision) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เก็บข้อมูลจากการพูดคุยนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

3.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาทักษะทั้ง 5 ด้าน ของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม โดยใช้ค่าร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแจกแจงความถี่ และการกำหนดค่าน้ำหนัก ของข้อคำถามดังต่อไปนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีทักษะทั้ง 5 ด้าน ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีทักษะทั้ง 5 ด้าน ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีทักษะทั้ง 5 ด้าน ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีทักษะทั้ง 5 ด้าน ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีทักษะทั้ง 5 ด้าน ในระดับน้อยที่สุด

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 สถิติในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.6.1.1 ค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตรของโรวินลลี และแฮมเบลตล์ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2543: 248–289)

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ โดยค่าตามเกณฑ์ $IOC \geq 0.5$

3.6.1.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543: 32)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนข้อ

S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนรายข้อ

S_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

3.6.2 ค่าสถิติพื้นฐาน

3.6.2.1 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) โดยคำนวณจากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ X แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

3.6.2.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยคำนวณจากสูตร

$$SD = \sqrt{\frac{n\sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ SD แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัว

$\sum x^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัว

n แทน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนกรณีการศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 2) เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอาชีพ ของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง และ 3) เพื่อศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาล ปลายบางวัดสุนทร โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t-test	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณากระจายของค่า
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการประมวลผลข้อมูลนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบการอธิบายและการบรรยายสรุปจากการสนทนากลุ่มตามรายละเอียดดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบางจากศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางดำเนิน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลบางปลายบาง จากศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	8	26.67
หญิง	22	73.33
รวม	30	100
2. ปัจจุบันมีอายุ		
15-25	5	16.66
26-35	14	46.67
36-45	9	30.00
46-50	2	6.67
รวม	30	100
3. สถานภาพ		
โสด	7	23.33
สมรส	17	56.67
หม้าย	6	20.00
รวม	30	100
4. อาชีพปัจจุบัน		
รับจ้างทั่วไป	10	33.33
ธุรกิจส่วนตัว	2	6.67
เกษตรกร	10	33.33
พนักงานเอกชน	2	6.67
ค้าขาย	6	20.00
รวม	30	100

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. ท่านมีรายได้ประจำเดือนหรือไม่		
ไม่มี	6	20.00
มี/เดือน	24	80.00
รวม	30	100
ต่ำกว่า 10,000 บาท		
10,001–20,000 บาท	20	83.33
20,001–30,000 บาท	4	16.66
รวม	24	100

จากตารางที่ 4.1 ผู้เข้าฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 73.33 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 26.67 มีอายุตั้งแต่ 26 ปี–35 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมาอายุ 36 ปี–45 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 และอายุ 15 ปี–25 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.66 สถานภาพส่วนใหญ่ สมรส คิดเป็นร้อยละ 56.67 รองลงมาคือ โสด คิดเป็นร้อยละ 23.33 และเป็นหม้าย คิดเป็นร้อยละ 20.00 อาชีพปัจจุบัน รับจ้างทั่วไป และเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 20.00 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เข้าฝึกอาชีพมีรายได้ประจำต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือนอยู่ในระดับมากถึงร้อยละ 83.33

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการฝึกอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	\bar{X}	SD	ระดับความต้องการ
1. วิทยากร			
1.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	2.77	0.43	มาก
1.2 มีมนุษยสัมพันธ์	2.63	0.49	มาก
1.3 ให้ความสนใจช่วยเหลือผู้เข้าอบรม	2.63	0.49	มาก
1.4 ตรงต่อเวลา	2.63	0.49	มาก
รวม	2.65	0.30	มาก

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการฝึกอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ
ในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม (ต่อ)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	\bar{X}	SD	ระดับความต้องการ
2. วันเวลา สถานที่			
2.1 ช่วงเวลาการฝึกทักษะ (9.00–12.00 น.) (13.30–15.30 น.)	2.02	0.57	ปานกลาง
2.2 ความเหมาะสมของสถานที่	2.50	0.57	มาก
รวม	2.66	0.43	ปานกลาง
3. สื่อและวัสดุฝึกทักษะอาชีพ			
3.1 วัสดุอุปกรณ์เพียงพอ	2.50	0.50	มาก
3.2 สื่อการเรียนรู้ชัดเจน	2.60	0.49	มาก
3.3 สื่อเข้าใจง่าย	2.50	0.50	มาก
รวม	2.53	0.33	มาก
4. หัวข้อฝึกทักษะอาชีพ			
4.1 การจัดช่อดอกไม้สด	2.67	0.50	มาก
4.2 การร้อยมาลัย	2.70	0.46	มาก
4.3 การทำพานดอกไม้สด	2.53	0.50	มาก
4.4 การทำขนมไทย	2.50	0.78	มาก
4.5 การทำขนมอบ	2.40	0.71	ปานกลาง
4.6 น้ำอัญชัน	2.37	0.59	ปานกลาง
4.7 พวงหรีด	2.57	0.50	มาก
4.8 กระเช้าดอกไม้ปีใหม่	2.37	0.61	ปานกลาง
4.9 ช่อดอกไม้วาเลนไทน์	2.37	0.61	ปานกลาง
รวม	2.51	0.28	มาก

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการฝึกอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ
ในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม (ต่อ)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	\bar{X}	SD	ระดับความต้องการ
5. รูปแบบการฝึกทักษะอาชีพ			
5.1 ตรงกับความต้องการ	2.77	0.43	มาก
5.2 มีความน่าสนใจ	2.73	0.45	มาก
5.3 มีส่วนร่วมฝึกอาชีพรู้ได้อย่างทั่วถึง	2.57	0.56	มาก
5.4 ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปประกอบอาชีพ ได้	2.57	0.56	มาก
รวม	2.65	0.31	มาก

จากตารางที่ 4.2 ผู้เข้ารับการฝึกอาชีพมีความต้องการฝึกอาชีพแบ่งเป็นรายด้านดังนี้

ด้านวิทยากร เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่าผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการด้านวิทยากรตามข้อคำถามทั้ง 4 ข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.63$, $SD=0.30$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในระดับมาก ($\bar{X}=2.77$, $SD=0.43$) รองลงมาเป็นด้านมีมนุษยสัมพันธ์ การให้ความสนใจช่วยเหลือผู้เข้ารับการฝึก และการตรงต่อเวลา ($\bar{X}=2.6$, $SD=0.49$) ตามลำดับ

ด้านวันเวลาสถานที่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอาชีพมีความต้องการด้านวันเวลา และสถานที่ตามข้อคำถามทั้ง 2 ข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.66$, $SD=0.43$) ตามช่วงเวลา 9:00–12:00 น. หรือ 13:30–15:30 น. และมีความต้องการใช้สถานที่ของศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนวัดสุนทรธรรมิการาม

ด้านสื่อและวัสดุฝึก เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการสื่อ และวัสดุฝึก ที่ศูนย์จัดให้ตามข้อคำถามทั้ง 3 ข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.53$, $SD=0.33$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการด้านสื่อและวัสดุ ในด้านความชัดเจนของสื่อในระดับมาก ($\bar{X}=2.60$, $SD=0.49$) รองลงมาเป็นความต้องการของวัสดุอุปกรณ์และสื่อที่เข้าใจได้ง่าย ($\bar{X}=2.50$, $SD=0.50$) ตามลำดับ

หัวข้อฝึกอาชีพ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าผู้เข้าฝึกอาชีพ มีความต้องการหัวข้อ ในการฝึกอาชีพทั้ง 9 หัวข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.51$, $SD=0.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า หัวข้อที่ผู้เข้าฝึกอาชีพต้องการมากที่สุดได้แก่ การร้อยมาลัย ($\bar{X}=2.70$, $SD=0.46$) รองลงมาเป็นการจัดช่อดอกไม้สด ($\bar{X}=2.67$, $SD=0.50$) และหัวข้อการทำพวงหรีด ($\bar{X}=2.57$, $SD=0.50$) จำนวนหัวข้อที่มีความต้องการ

น้อยที่สุด ได้แก่การทำน้ำอัญชัน ($\bar{X}=2.37$, $SD=0.59$) กระเช้าปีใหม่ ($\bar{X}=2.37$, $SD=0.61$) และช่อดอกไม้วาเลนไทน์ ($\bar{X}=2.37$, $SD=0.61$)

รูปแบบการฝึกอาชีพ เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่าผู้เข้าฝึกอาชีพ มีความต้องการรูปแบบการฝึกอาชีพ จากข้อคำถามทั้ง 4 ข้อ ในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X}=2.65$, $SD=0.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีระดับมากที่สุดได้แก่ รูปแบบการฝึกอาชีพตรงกับความต้องการ ($\bar{X}=2.77$, $SD=0.43$) รองลงมารูปแบบการฝึกอาชีพมีความน่าสนใจ ($\bar{X}=2.73$, $SD=0.45$) และรูปแบบการฝึกอาชีพที่ผู้เข้าฝึกได้มีส่วนร่วมในการฝึกอย่างทั่วถึง ($\bar{X}=2.57$, $SD=0.56$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ความต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการามในภาพรวม

ด้าน	\bar{X}	SD	ระดับความต้องการ
1. วิทยากร	2.65	0.30	มาก
2. วันเวลา สถานที่	2.66	0.43	มาก
3. สื่อและวัสดุอุปกรณ์	2.53	0.33	มาก
4. หัวข้อฝึกอาชีพ	2.51	0.28	มาก
5. รูปแบบการฝึกอาชีพ	2.65	0.31	มาก
รวม	2.52	0.32	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผู้เข้ารับการฝึกอาชีพมีความต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ ได้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าฝึกอาชีพในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.52$, $SD=0.32$) เมื่อพิจารณารายข้อทั้ง 5 ข้อพบว่า ผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการด้านวันเวลา สถานที่ มากที่สุด ($\bar{X}=2.66$, $SD=0.43$) รองลงมาเป็นด้านวิทยากร ($\bar{X}=2.65$, $SD=0.30$) และรูปแบบการฝึกอาชีพ ($\bar{X}=2.65$, $SD=0.31$) เมื่อพิจารณารายด้าน ที่ต้องการน้อยที่สุด ได้แก่ด้านหัวข้อฝึกอาชีพ ($\bar{X}=2.51$, $SD=0.28$) และสื่อวัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X}=2.53$, $SD=0.33$) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางดำเนิน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

1. ด้านสถานที่ของศูนย์ฝึกอาชีพและความพร้อม

สถานที่ฝึกอาชีพตั้งอยู่ในโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ได้รับอนุญาตให้เปิดเป็นศูนย์ฝึกอาชีพ จากผู้อำนวยการโรงเรียน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาในโครงการพี่เลี้ยงโรงเรียน

เป็นผู้สนับสนุนดูแลอำนวยความสะดวก และผลักดันให้เกิดศูนย์ฝึกออาชีพ จึงเป็นสถานที่ ที่สะดวกต่อการขอเข้ารับฝึกออาชีพด้วยรอบ ๆ โรงเรียนเป็นชุมชนและกลุ่มผลิตภัณฑ์ของพื้นบ้านในชุมชน รวมทั้งในโรงเรียนมีไม้ดอก ไม้ใบที่สามารถใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่สวยงาม ในการจัดแต่งช่อดอกไม้ อีกทั้งยังตั้งอยู่ในชุมชนปลายบางที่สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณที่พบว่า สถานที่ที่มีความเหมาะสมในระดับมาก

ภาพที่ 4.1 การประชุมกลุ่มย่อยผู้รับการฝึกออาชีพ ถ่ายเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564

2. ด้านความต้องการฝึกออาชีพและประโยชน์ที่ได้รับหลังจากเข้าฝึกออาชีพแล้ว

ผู้เข้าฝึกออาชีพมีความต้องการฝึกออาชีพประเภทการร้อยมาลัย การจัดดอกไม้ในพิธีการต่าง ๆ ตามเทศกาล ด้วยสามารถนำไปประกอบอาชีพ การจัดดอกไม้ตกแต่งสถานที่งานต่าง ๆ สามารถสร้างรายได้ ช่วยเหลือในภาวะการณตงานของครอบครัว คนในชุมชนมีรายได้จากการจ้างงาน หรือการร้อยมาลัยขาย การทำผลิตภัณฑ์ช่อดอกไม้ การทำพวงหรีด ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเยาวชน แม่บ้าน ผู้ประกอบการอาชีพค้าขายมีรายได้มากขึ้น รวมถึงเยาวชนในชุมชน นักเรียน ให้ความสนใจกับการหารายได้ โดยสุจริต เมื่อได้รับการฝึกออาชีพแล้ว สามารถหารายได้หลังเลิกเรียน ประเภทขายพวงมาลัยในชุมชนหรือทางออนไลน์ ลดปัญหาเสพติด หรือการมั่วสุมในชุมชน ลดปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนได้เป็นอย่างดี ครอบครัวของคนในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ภาพที่ 4.2 ผลงานของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกออาชีพ ถ่ายเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564

3. ด้านความต้องการเข้าฝึกออาชีพ

ผู้เข้าฝึกออาชีพมีความต้องการให้เพิ่มกลุ่มการฝึกออาชีพจากปัจจุบันที่เปิดเพียงภาคเรียนละ 1 รุ่น เป็นภาคเรียนละ 2 รุ่น และมีความคิดเห็นว่าแต่ละรุ่นควรมี รุ่นละ 20 คน เป็นกลุ่มที่เหมาะสม เพราะพัฒนาทักษะได้ชัดเจน เกิดประโยชน์มากและผู้เข้าฝึกแต่ละกลุ่มมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง ทำให้สามารถสร้างชิ้นงานที่ดีมีคุณค่า และมูลค่ามากขึ้นกว่ายังไม่ได้รับการฝึกอบรม

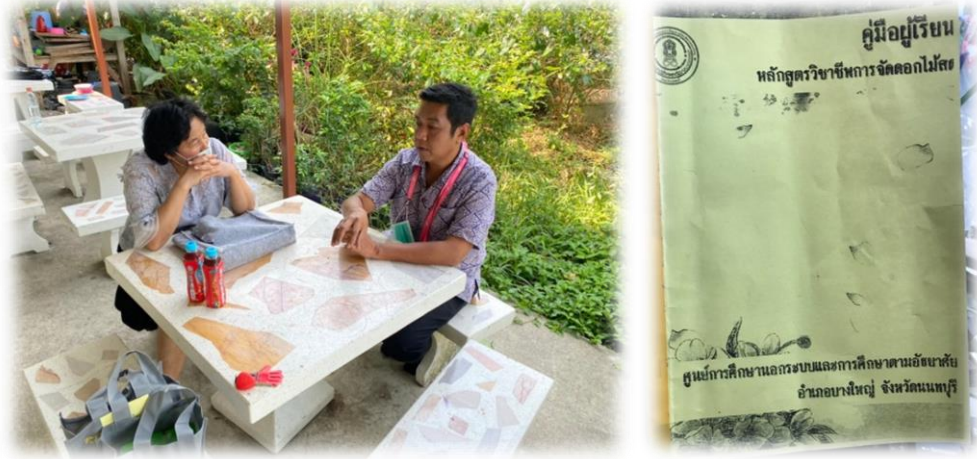

ภาพที่ 4.3 การเข้าฝึกออาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564

4. ด้านรูปแบบและวิธีการฝึกออาชีพ

ผู้เข้าฝึกออาชีพต้องการให้ปรับปรุงรูปแบบของการฝึกออาชีพ โดยขอให้เพิ่มทฤษฎีบรรยาย ข้อมูลเรื่องวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ใช้งาน การเลือกสรรวัสดุอุปกรณ์มาใช้ งาน และรู้ถึงข้อดี ข้อด้อยของดอกไม้บางประเภท ในระยะเวลาช่วงแรกของการฝึกออาชีพ 2-3 ชั่วโมง และขอให้วิทยากรของสถาบันอุดมศึกษาในโครงการที่เลี้ยงโรงเรียน เพิ่มความรู้ด้านการทำบัญชี

(บัญชีครัวเรือน) และช่องทางการตลาดออนไลน์การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ (Product Package) ที่ทันสมัยให้แก่ผู้เข้าฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มขึ้น

ภาพที่ 4.4 การเตรียมการวิเคราะห์รูปแบบการฝึกอบรม ถ่ายเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564

5. ด้านความถนัดในวิชาชีพที่ได้รับจากศูนย์ฝึกอบรม

ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้มีโอกาสเพิ่มพูนความถนัดหรือรู้ถึงความสามารถทักษะของตน และรู้จักตนเองมากขึ้นจากการฝึกฝน การพูดคุยและเปลี่ยนการทำงาน ชื่นชมผลงานซึ่งกันและกัน รวมทั้งได้รับทราบช่องทางการขายสินค้า การสร้างผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่น นอกจากนี้ยังได้นำปัญหาการประกอบอาชีพเพื่อดำเนินชีวิตที่ต้องมีการปรับตัวจากสถานการณ์ โควิด-19 มาใช้ ในการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ทำให้เกิดช่องทางจำหน่ายหารายได้ รู้ถึงปัญหานำเสนอปัญหา พูดคุยหาแนวทางการดำเนินงานและเป็นภูมิรู้ที่เกิดขึ้น โครงการนี้จึงสามารถเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่คนในชุมชนได้เรียนรู้อาชีพที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดการสร้างชิ้นงานใหม่ ๆ ได้

6. ด้านการประกอบอาชีพเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและชุมชน

ผู้ร่วมสนทนาบอกเล่าถึงความยากลำบากในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 ในปีพ.ศ. 2562-ปีพ.ศ. 2563 ที่ต้องถูกเลิกจ้าง หรือถูกพักงาน และบางท่านต้องออกจากงานด้วยโรงงานในชุมชนปิดดำเนินการ เมื่อได้มีโอกาสฝึกอบรมของศูนย์ฝึกอบรม ทำให้เกิดความรู้ความถนัดมากขึ้นผลิตชิ้นงานที่น่าสนใจ ให้ดึงดูดใจลูกค้า มีการรื้อยมาลัยที่มีรูปแบบแปลกแตกต่างที่ส่งขายหรือจัดส่งในตลาดของชุมชน และมีความรู้เรื่องประเภทดอกไม้ ความสวยงาม สีสันทของดอกไม้ และรู้ถึงวิธีการเก็บรักษาทำให้สร้างมูลค่าของดอกไม้ได้สูงขึ้น

ความรู้ด้านการทำอาหารคาว หวาน ได้เรียนรู้การตกแต่ง กลิ่น สี รูปแบบที่สวยงาม รสชาติที่ถูกใจลูกค้า นับว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ถูกใจลูกค้ามากขึ้น

ภาพที่ 4.5 ผลงานและบรรยากาศการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564

7. ด้านและความมั่นคง สร้างผลิตภัณฑ์ให้แก่ชุมชน

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม บอกเล่าถึงความภูมิใจที่มีอาชีพ และมีรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น โดยเล่าถึงรายได้จากการประกอบอาชีพขายขนมในชุมชนเพิ่มขึ้น กำไรที่ได้รับในอดีตก่อนที่จะเข้าฝึกอาชีพ มีรายได้เพียงวันละ 500–1,000 บาท แต่ปัจจุบันสามารถรับงานใหญ่ ๆ เช่นงานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานทำบุญต่าง ๆ ในชุมชนและขยายออกนอกชุมชน ทำให้มีงาน มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงการขยายความรู้ให้แก่กลุ่มคนอื่น ๆ ในชุมชนและสร้างผลิตภัณฑ์ในกลุ่มแม่บ้านของเทศบาลปลายบาง

สรุปภาพรวมแนวทางการดำเนินงาน

แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน โดยการฝึกอาชีพต้องมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ทั้งด้านเวลาการประเมินความต้องการฝึกทักษะอาชีพ และติดตามผลการฝึกอาชีพที่สร้างงานสร้างรายได้ เกิดผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของเทศบาลปลายบาง รวมถึงต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างคนในชุมชนให้เกิดรายได้ และมีอาชีพที่มั่นคง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาล
ปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ

ข้อมูลทั่วไป	(N=20)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	9	45.00
หญิง	11	55.00
รวม	20	100
2. อายุ		
14-16 ปี	8	40.00
15-17 ปี	12	60.00
รวม	20	100
3. ความสามารถพิเศษ		
ทำอาหารคาว	3	15.00
ทำอาหารหวาน	2	10.00
ทำดอกไม้สด ร้อยมาลัย	12	60.00
ทำดอกไม้ประดิษฐ์	2	10.00
งานใบตองสด	1	05.00
รวม	20	100
4. ผลการเรียนรู้ (เกรดเฉลี่ยสะสม)		
2.00-2.50	7	35.00
2.51-3.00	10	50.00
3.00-ขึ้นไป	3	15.00
รวม	20	100
5. ทักษะความสามารถพิเศษ		
กีฬา	8	40.00
ดนตรี	1	5.00
วิชาการคหกรรม	11	55.00
รวม	20	100

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 45 มีอายุระหว่าง 15–17 ปี ร้อยละ 60 มีความสามารถในด้านการทำดอกไม้สด และการร้อยมาลัย ร้อยละ 60 มีผลการเรียน เกรตเฉลี่ยสะสมที่ระดับ 2.51–3.00 และมีทักษะความสามารถด้านวิชาคหกรรม ร้อยละ 55

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะการตัดสินใจของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

1. ทักษะด้านการตัดสินใจ	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
1.1 มีความสามารถในการประเมินทางเลือก อธิบายความรู้ให้แก่ผู้เข้าฝึกทักษะ	4.25	0.88	มาก	2
1.2 ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจดำเนินการได้อย่างถูกต้อง	3.99	0.70	มาก	5
1.3 มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้เกิดผลสำเร็จ	4.01	0.95	มาก	4
1.4 สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	4.33	0.82	มาก	1
1.5 ตัดสินเหตุของปัญหาได้อย่างแม่นยำ	4.17	0.91	มาก	3
รวม	4.15	0.82	มาก	

จากตารางที่ 4.5 พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีทักษะด้านการตัดสินใจ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, $SD=0.82$) หากแยกพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อคำถามสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.82$) รองลงมาได้แก่ มีความสามารถในการประเมินทางเลือก อธิบายความรู้ให้แก่ผู้เข้าฝึกทักษะ ($\bar{X}=4.25$, $SD=0.88$) และการตัดสินใจของปัญหาได้อย่างแม่นยำ ตามลำดับ

ภาพที่ 4.6 การฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะด้านการแก้ปัญหาของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

2. ทักษะด้านการแก้ปัญหา	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
2.1 มีความสามารถในการคิดค้นข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลแนวคิด ใหม่ๆจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย	4.24	0.88	มาก	2
2.2 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้ อย่างมีระบบ	4.18	0.82	มาก	4
2.3 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และ ตัดสินใจแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานหรือ ปัญหาในงานที่สลับซับซ้อนได้	4.21	0.83	มาก	3
2.4 บุรณาการความรู้วิเคราะห์ปัญหาของงาน ได้อย่างชัดเจน	3.93	0.82	มาก	5
2.5 มีความสามารถนำความรู้ไปสังเคราะห์ งานและแก้ปัญหาได้ตรงจุด	4.4	0.80	มาก	1
รวม	4.19	0.83	มาก	

จากตารางที่ 4.6 พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีทักษะด้านการแก้ปัญหา ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.19,

SD=0.83) หากแยกพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 100 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อคำถามมีความสามารถนำความรู้ไปสังเคราะห์งานและแก้ปัญหาได้ตรงจุด ($\bar{X}=4.4$, SD=0.80) รองลงมาได้แก่มีความสามารถในการคิดค้นข้อเท็จจริงทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลแนวคิดใหม่ๆจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ($\bar{X}=4.24$, SD=0.82) และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานหรือปัญหาในงานที่สลับซับซ้อนได้ ($\bar{X}=4.21$, SD=0.83) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

3. ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
3.1 นำความคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้งาน	4.38	0.82	มาก	1
3.2 มีความสนใจแนวทางที่สามารถปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุง ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น	4.07	0.87	มาก	5
3.3 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ	4.37	0.80	มาก	2
3.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ทุกครั้งเมื่อได้รับมอบหมายงานที่ถนัด	4.28	0.83	มาก	3
3.5 มักจะหาทางเลือกมากกว่าหนึ่งก่อนที่จะตัดสินใจลงมือริเริ่มเพื่อทำให้เกิดผลสำเร็จ	4.10	0.96	มาก	4
รวม	4.24	0.86	มาก	

จากตารางที่ 4.7 พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, SD=0.86) หากแยกพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 100 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อคำถามนำความคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้งาน ($\bar{X}=4.38$, SD=0.82) รองลงมาได้แก่ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการคิดค้นรูปแบบสินค้า

ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ทุกครั้ง เมื่อได้รับมอบหมายงานที่ถนัด ($\bar{X}=4.28$, $SD=0.83$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

4. ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
4.1 มีความสามารถในการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์สถิติในการแก้ไขปัญหาการทำงาน	3.96	0.84	มาก	3
4.2 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้	4.12	0.97	มาก	1
4.3 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการนำเสนอข้อมูลแก้ไขปัญหาในการทำงานได้	4.00	0.85	มาก	2
4.4 มีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพในการพูด ฟัง อ่าน เขียน	3.79	0.84	มาก	4
รวม	3.97	0.88	มาก	

จากตารางที่ 4.8 พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, $SD=0.88$) หากแยกพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 100 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อคำถามมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้ ($\bar{X}=4.12$, $SD=0.97$) รองลงมาได้แก่ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการนำเสนอข้อมูลแก้ไขปัญหาในการทำงานได้ ($\bar{X}=4.00$, $SD=0.85$) และมีความสามารถในการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์สถิติในการแก้ไขปัญหาการทำงาน ($\bar{X}=3.96$, $SD=0.84$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะด้านการตระหนักรู้ในตนของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

5. ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตน	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
5.1 มีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา	4.21	0.83	มาก	1
5.2 มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน และรู้จักกาลเทศะ	4.18	0.82	มาก	2
5.3 มีความซื่อสัตย์สุจริตและกตัญญู	4.15	0.83	มาก	3
5.4 มีความเสียสละมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อ เพื่อแม่ต่อเพื่อนร่วมงาน	4.09	0.80	มาก	4
5.5 มีความขยันหมั่นเพียรและสู้งาน	3.91	0.84	มาก	5
รวม	4.11	0.85	มาก	

จากตารางที่ 4.9 พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีทักษะด้านการตระหนักรู้ในตน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, $SD=0.85$) หากแยกพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 100 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อคำถามมีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.83$) รองลงมาได้แก่ มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนและรู้จักกาลเทศะ ($\bar{X}=4.18$, $SD=0.82$) และมีความซื่อสัตย์สุจริตและกตัญญู ($\bar{X}=4.15$, $SD=0.83$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะชีวิตของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ทั้ง 5 ด้าน

ทักษะชีวิต	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
1. ทักษะด้านการตัดสินใจ	4.15	0.82	มาก	3
2. ทักษะด้านการแก้ปัญหา	4.19	0.83	มาก	2
3. ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์	4.24	0.86	มาก	1
4. ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.97	0.80	มาก	5

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะชีวิตของนักเรียนที่เป็นวิทยากรใน ศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ทั้ง 5 ด้าน (ต่อ)

ทักษะชีวิต	ความคิดเห็น (N=20)		ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	
5. ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตน	4.11	0.85	มาก	4
รวม	4.13	0.85	มาก	

จากตารางที่ 4.10 พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม มีทักษะทั้ง 5 ด้านภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ (\bar{X} =4.13, SD=0.85) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่านักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพ มีทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =8.24, SD=0.86) รองลงมา มีทักษะด้านการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.19, SD=0.83) ทักษะการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.15, SD=0.82) และทักษะด้านการตระหนักรู้ในตน (\bar{X} =4.11, SD=0.85) และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =3.97, SD=0.80)

4.3 ข้อเสนอแนะจากข้อคำถามปลายเปิด

นักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพแสดงความคิดเห็นในการเรียนรู้ ด้วยประสบการณ์ที่ตนได้รับจากการเป็นวิทยากร การสอนอาชีพที่ตนเองสนใจเป็นความรู้ ความมั่นใจ ความภูมิใจที่สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้ และได้ฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ผลงานการสื่อสารด้วยภาษา ข้อความ และแก้ปัญหาในระหว่างปฏิบัติการเป็นผู้ฝึกสอนให้แก่ผู้อื่นได้สร้างความภูมิใจให้แก่ตนเองได้มากขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนกรณีศึกษา: โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน 2) เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง และ 3) เพื่อศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัย และเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ และการวิจัยเชิงปริมาณศึกษาทักษะชีวิตกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงนักเรียนที่เป็นวิทยากร ในศูนย์ฝึกอาชีพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงเนื้อหาและหาค่าความเชื่อมั่น โดยผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 0.75 หาค่าร้อยละค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำประเด็นมาอภิปรายผลตาราง และบรรยาย

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ด้านประชากรศาสตร์พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 73.33 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 26.67 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.66 สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 56.67 อาชีพรับจ้างและเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 33.33 ส่วนใหญ่มีรายได้ประจำต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 83.33

1. แนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนพบว่า การดำเนินงานในศูนย์ฝึกอาชีพต้องมีขั้นตอนดำเนินงาน และกำหนดระยะเวลาการฝึกอาชีพให้ชัดเจน มีการประเมินความต้องการฝึกทักษะอาชีพ และติดตามผลการฝึกทักษะอาชีพที่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เกิดผลิตภัณฑ์ ที่โดดเด่นของเทศบาลปลายบาง รวมถึงต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างคนในชุมชนให้เกิดรายได้ และมีอาชีพที่มั่นคง และแสดงความคิดเห็นแต่ละด้านเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไปต่อ ๆ ไปดังนี้

ด้านสถานที่ของศูนย์ฝึกอาชีพและแสดงความคิดเห็นถึงความพร้อมของสถานที่ฝึกอาชีพด้วย ตั้งอยู่ในโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ได้รับอนุญาตให้เปิดศูนย์ฝึกอาชีพจาก ผู้อำนวยการโรงเรียน โดยมีสถาบัน อุดมศึกษาในโครงการพี่เลี้ยงโรงเรียนเป็นผู้สนับสนุนดูแลอำนวยความสะดวก และผลักดันให้เกิดศูนย์ฝึกอาชีพ จึงเป็นสถานที่ ที่สะดวกต่อการขอเข้ารับฝึกอาชีพ ด้วยรอบ ๆ โรงเรียนเป็นชุมชน และเป็นที่ตั้งของกลุ่มผลิตภัณฑ์ของแม่บ้านในชุมชนรวมทั้งในโรงเรียน มีไม้ดอกไม้ใบที่สามารถใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่สวยงาม ในการจัดแต่งช่อดอกไม้ อีกทั้งยังตั้งอยู่ในชุมชนปลายบางที่สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้

ด้านความต้องการฝึกอาชีพผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการฝึกอาชีพ ประเภทการร้อยมาลัย การจัดดอกไม้ในพิธีการต่าง ๆ ตามเทศกาล สามารถสร้างรายได้ การทำผลิตภัณฑ์ช่อดอกไม้ การทำพวงหรีด ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเยาวชน แม่บ้าน ผู้ประกอบการอาชีพค้าขายมีรายได้มากขึ้น รวมถึงเยาวชนในชุมชน นักเรียน เมื่อได้รับการฝึกทักษะอาชีพแล้ว สามารถหารายได้หลังเลิกเรียน ประเภทขายพวงมาลัยในชุมชนหรือทางออนไลน์ ลดปัญหาเสพติดหรือการมั่วสุมในชุมชน ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนได้เป็นอย่างดี ครอบครัวของคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้านความต้องการเข้าฝึกอาชีพผู้เข้าอบรมมีความต้องการเพิ่มกลุ่มการฝึกจากปัจจุบันที่เปิดเพียงภาคเรียนละ 1 รุ่น ขอเพิ่มเป็นภาคเรียนละ 2 รุ่น และมีความคิดเห็นว่ารุ่นละ 20 คน เป็นกลุ่มที่เหมาะสมพัฒนาได้ชัดเจน

ด้านรูปแบบและวิธีการฝึกอาชีพ ผู้เข้าฝึกอาชีพต้องการให้ปรับปรุงรูปแบบการฝึกอาชีพ โดยเพิ่มทฤษฎีบรรยายข้อมูลเรื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ใช้งาน การเลือกสรรวัสดุอุปกรณ์มาใช้งาน และรู้ถึงข้อดี ข้อด้อย ของดอกไม้บางประเภท ในระยะเวลาช่วงแรกของการฝึกอาชีพเป็นเวลา 2-3 ชั่วโมง และขอให้เพิ่มความรู้ด้านการทำบัญชี และช่องทางการตลาดออนไลน์ สร้าง Product Package รูปแบบใหม่ ๆ ขายในตลาดของชุมชน และมีการเพิ่มความรู้เรื่องประเภทดอกไม้ ความสวยงามสีสันของดอกไม้ และรู้ถึงวิธีการเก็บรักษาทำให้สร้างมูลค่าของดอกไม้ได้สูงขึ้น ความรู้ด้านการทำอาหารคาว หวาน ได้เรียนรู้การตกแต่ง กลิ่น สี รูปแบบที่สวยงาม รสชาติที่ถูกลูกค้า นับว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้ามีรายได้มากขึ้น และมีความภูมิใจที่มีอาชีพ

2. ความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการฝึกอาชีพพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอาชีพมีความต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพตามความต้องการในทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.52$) โดยผู้เข้าฝึกอาชีพมีความต้องการด้านวันเวลา และสถานที่มากที่สุด ($\bar{X}=2.66$) ด้านความรู้ ความสามารถ ของวิทยากร ในระดับมาก ($\bar{X}=2.65$) ด้านรูปแบบการฝึกอาชีพในระดับมาก ($\bar{X}=2.65$) ความต้องการด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X}=2.53$) และด้านหัวข้อฝึกอาชีพ ($\bar{X}=2.51$) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมพบว่า คนในชุมชนมีทักษะความสามารถจากการฝึกอบรมและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนซึ่ง หลังจากผ่านการฝึกทักษะอาชีพในศูนย์การฝึกอาชีพแล้วเกิดอาชีพที่หลากหลายเกิดความสำเร็จนำความรู้ด้านอาชีพถ่ายทอดสู่คนในชุมชนถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานบุคคลในครอบครัว เพื่อน กลุ่มสมาชิกร่วมอาชีพในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นผู้นำหรือผู้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพการรวมกลุ่มในชุมชน สร้างความภูมิใจในการร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิรู้ ร่วมกับครูอาจารย์ ของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม เป็นต้นแบบของชุมชนเทศบาลปลายบางที่ชุมชนอื่น ๆ มาศึกษาเรียนรู้ด้วยที่บ้าน หรือเชิญไปร่วมบรรยายของศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนอื่น ๆ เผยแพร่ความรู้ความสามารถเป็นความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน

3. ศึกษาทักษะของนักเรียนที่เป็นวิทยากรศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนเทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม อภิปรายผลการศึกษาทักษะทั้ง 5 ด้านในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.13) โดยพิจารณาแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.24) โดยสามารถนำความคิด ใหม่ ๆ มาพัฒนางานได้ 2) ด้านการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.19) โดยมีความสามารถนำความรู้ไปสังเคราะห์งานและแก้ปัญหาได้ตรงจุด 3) ด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.15) โดยมีความสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว 4) ด้านการตระหนักรู้ในตนมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} =4.11) โดยมีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} =3.97) โดยในข้อคำถามมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้ได้บ้าง ตามลำดับ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยนำไปสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แนวทางดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนพบว่า แนวทางดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนพบว่า การดำเนินงานในศูนย์ฝึกอาชีพต้องมีขั้นตอนดำเนินงาน และกำหนดระยะเวลาการฝึกอาชีพให้ชัดเจน มีการประเมินความต้องการฝึกทักษะอาชีพ และติดตามผลการฝึกทักษะอาชีพที่สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เกิดผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของเทศบาลปลายบาง รวมถึงต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างคนในชุมชนให้เกิดรายได้ และมีอาชีพที่มั่นคง และแสดงความคิดเห็นแต่ละด้านเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไปในปีต่อไปดังนี้ รูปแบบที่ต้องการ ด้านทฤษฎีความรู้การทำบัญชีครัวเรือน ช่องทางการจำหน่ายสินค้าทางออนไลน์ การขยายแหล่งตลาดส่งสินค้า การจัดทำ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ รวมถึงบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยเพื่อประกอบอาชีพเสริม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน มากขึ้น รวมถึงคุณภาพชีวิตในครอบครัวดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

การมีความรู้ในอาชีพและทักษะฝีมือที่เกิดแก่ตนเองสามารถสร้างอาชีพ รายได้ ขยายความรู้สู่ชุมชน เกิดการรวมกลุ่มพัฒนาคนในชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ที่กำหนดยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในข้อที่ 6 ที่สนับสนุนกระบวนการ การเรียนรู้ และขยายเครือข่ายของคนในชุมชน ส่งเสริมองค์ความรู้ โดยภาครัฐ และเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (2553: 240) ที่กล่าวถึงความต้องการการเรียนรู้ศึกษาข้อมูลของคนในชุมชน ต้องเริ่มจากการรวมตัวกันในรูปแบบการฝึกอบรมการทำกิจกรรม การปฏิบัติจิตอาสา รวมทั้งการจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ลดปัญหาการว่างงาน ปัญหาเสพติด และการมั่วสุมของกลุ่มวัยรุ่นในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มสร้างงานสร้างอาชีพ ทำให้วิถีชีวิตคนในชุมชนมีความสุขในครอบครัวมีความมั่นคงจากการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (2553: 244) ที่อธิบายไว้ว่า การสนับสนุนให้สถาบัน การศึกษาสร้างเครือข่าย และถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชน ในรูปแบบนำความรู้จากชุมชน เข้ามายังสถาบันการศึกษาหรือนำความรู้จากสถาบันการศึกษาเข้ามายังชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่เปิดเผยอย่างเป็นระบบมีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน สู่อุตสาหกรรมของตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับความสำคัญของโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยงโรงเรียน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562: 4) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้สถาบัน อุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโรงเรียน โดยทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ในการนำองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญ เทคโนโลยีไปช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็ง และมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ซึ่งเป็นที่เลี้ยงโรงเรียนวัดสุนทรธรรมิการามได้ร่วมกับโรงเรียนจัดตั้งศูนย์ ฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาให้เกิดอาชีพแก่คนในชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนให้เกิดการรวมตัวเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน สร้างชื่อเสียงของชุมชนเทศบาลปลายบางให้เป็นที่รู้จัก จึงเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน และสอดคล้องกับทศพร ศิริสัมพันธ์ (2556: 5) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนเข้มแข็งสังคมน้อย เศรษฐกิจยั่งยืนผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาองค์ความรู้เป็นการเพิ่มศักยภาพของคนให้เกิดการเรียนรู้สร้างผลงานได้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศในระยะยาวสอดคล้องกับ สำราญ จุช่วย (2561: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ความสามารถในการพัฒนาตนเองของชุมชน ความมั่นคง ปลอดภัยของชุมชน การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต โดยคนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพราะเชื่อว่ามนุษย์คือสิ่งที่มีชีวิตที่ต้องเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

2. ความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบาง พบว่ามีความต้องการวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ และมีมือในงานอาชีพ และต้องการรูปแบบการฝึกอาชีพที่หลากหลาย โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=2.65$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนในชุมชนต้องการพัฒนาผลงานที่สร้างขึ้น และต้องการผู้มีความรู้ประสบการณ์มาช่วยแนะนำพัฒนางาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุญล้อม ดั่งวิเศษ (2560: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์พบว่า องค์ประกอบของการสอนที่สำคัญคือ ครูหรือวิทยากรผู้สอนต้องมีความรู้มีจิตวิทยาในการสอน และมีรูปแบบการสอนที่แสดงให้เห็นจริงที่เป็นภูมิรู้จากประสบการณ์ จึงจะสามารถสร้างผลงานเป็นตัวอย่างที่ผู้เรียนเข้าใจ

3. ศึกษาทักษะชีวิตนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทร ธรรมิการาม พบว่านักเรียนมีทักษะ ทั้ง 5 ด้าน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{X}=4.13$) โดยมีทักษะชีวิตมากที่สุดคือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.24$) รองลงมาระดับดีคือ ทักษะการแก้ปัญหา ($\bar{X}=4.19$) ทักษะการตัดสินใจ ($\bar{X}=4.15$) ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ($\bar{X}=4.11$) และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X}=3.97$) อาจเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเผชิญกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าทำให้เกิดทักษะชีวิตทั้ง 5 ด้าน ในระดับดี ซึ่งการสอนโดยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจะพบว่า มีทักษะที่ใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับชนิดดา เทียมฤกษ์ (2557: 7) ที่ให้ความหมายของทักษะชีวิต หมายถึงความสามารถที่บุคคลใช้ความรู้ ความคิด เพื่อแก้ปัญหา สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย และสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (WHO) ที่ได้กำหนดทักษะที่สำคัญของวัยรุ่น ในด้านการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นทักษะที่สำคัญที่ต้องสร้างให้แก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นการสอนของครูจึงมีความสำคัญที่ต้องส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีการฝึกปฏิบัติ พัฒนาตนเองถึงทักษะความสามารถที่ควรมี เพื่อเตรียมพร้อมต่อการพัฒนา และสอดคล้องกับ อนุชา โสมาบุตร (2555: 15) ที่กล่าวว่า การพัฒนาตนเองต้องเริ่มจากการพัฒนาทักษะความรู้ ความคิด ความมีเหตุผล และความต้องการของสังคม เพื่อให้เกิดทักษะเตรียมพร้อมต่อการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1) ผลของการวิจัยนำไปใช้ เป็นแนวทางดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในปีการศึกษาต่อ ๆ ไป ให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพของคนในชุมชนเทศบาลปลายบางให้สามารถสร้างผลงานในระดับจังหวัด และขยายไปยังชุมชนอื่น ๆ

2) มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ซึ่งเป็นสถาบันพี่เลี้ยงโรงเรียน นำผลจากการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการามไปปรับวิธีการดำเนินการและขยายแนวทางไปยังสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายแก่ชุมชนให้มากขึ้น

3) ครู อาจารย์ นำผลการศึกษาทักษะผู้เรียนไปออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการ สร้างกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งด้านวิชาการ และการปฏิบัติ พัฒนาให้มีการบูรณาการให้ความสัมพันธ์กันในการสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนรุ่นต่อ ๆ ไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มดังนี้

1) ควรศึกษาผลของการสร้างสินค้าในชุมชนให้เกิด Soft Power สร้างเศรษฐกิจต่อชุมชนเทศบาลปลายบาง มีการสร้างกลุ่มอาชีพพัฒนาสู่ระดับจังหวัด

2) ควรศึกษาความต้องการของคนในชุมชนอื่น ๆ ที่ต้องการฝึกอาชีพ สร้างผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่น เกิดอัตลักษณ์ของชุมชนสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชน

3) ควรศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพกลุ่มอื่น ๆ ในปีการศึกษาต่อ ๆ ไป

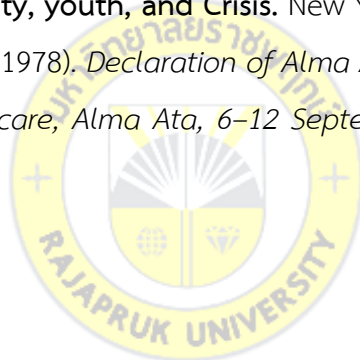

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้ว. (2550). **การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนพุนบำเพ็ญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ**. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, ปีที่ 5 ฉบับที่ 11: 47.
- กรมสุขภาพจิต. (2541). **เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตองค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI)**. ค้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2563. จาก <https://www.dmh.go.th/test/whoqlo>
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **“ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580”** (2561).
- คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตภาคใต้. (2546). **นโยบายสังคมแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2556). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันแม่ข่าย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน, **รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยงโรงเรียน เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562 (เอกสารอัดสำเนา).
- ชนิดดา เทียนฤกษ์. (2557). **การพัฒนาโมเดล การวัดทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในศตวรรษที่ 21**. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐรี ศรีทอง. (2552). **การเพิ่มศักยภาพภาวะการเป็นผู้ผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2556). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่**. กรุงเทพฯ: วิชั่นพรีน แอนด์ มีเดีย.
- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (2545). **ทักษะชีวิต: ทักษะเพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิตินา แชมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลปลายบาง. (2562). **รายงานประจำปี 2562**. (เอกสารอัดสำเนา).
- บุญล้อม ดั่งวิเศษ. (2560). **การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาคณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทสมส.) ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560): 67.**
- ประเวศ วะสี. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท (เล่ม 1)**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- ประเวศ วะสี. (2546). **การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2549). **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2542). **กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. ค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2563. จาก: <http://www.moee.go.th>**
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมี.
- รัน ธีรบุญญ์. (2558). **ทักษะด้านอาชีพสำหรับการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21**. (เอกสารอัดสำเนา).
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2543). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิรัช นิภาวรรณ. (2531). **การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ: การพัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สนธยา พลศรี. (2554). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมณะ โพธิ์รักษ์. (2555). **ลักษณะชุมชนเข้มแข็ง**. ค้นเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2564. จาก: <http://www.asoke.info/04Agriculture/OFNT/KudinfaProject/01Community.html>.

- สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2551). *การศึกษา กับ สังคม : มุมมองในกระแสโลกาภิวัตน์*. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 12(2): 30.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพฯ: 2559.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 - ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: 2560.
- สำราญ จุช่วย. (2561). *การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. วารสารปัญญาภิวัตน์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 176.
- อนุชา โสมาบุตร. (2558). *แนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับครู ในศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อัจฉรา สโรบล. (2553). *กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโครงการพัฒนา*. สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Erikson. Erik H. (1968). *Identity, youth, and Crisis*. New York: W.W. Norton.
- World Health Organization. (1978). *Declaration of Alma Ata, international conference on primary health care, Alma Ata, 6-12 September*. Geneva: World Health Organization.

ภาคผนวก
เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือชุดที่ 1

ข้อคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับผู้เข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ.....นามสกุล.....

ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษา.....

2. ข้อมูลศึกษาความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

2.1 ความพึงพอใจต่อสถานที่ วิทยากร ความรู้ที่ได้รับ ความพร้อมของอุปกรณ์

2.2 ความต้องการฝึกอาชีพด้านใดมากที่สุด

2.3 นำความรู้จากการฝึกอาชีพไปใช้อย่างไร ได้ประโยชน์อย่างไร

2.4 ระยะเวลาในการฝึกอาชีพมีความเหมาะสมหรือไม่

3. ศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

3.1 ความรู้ความถนัดในวิชาชีพที่ได้รับจากศูนย์ฝึกอาชีพ

3.2 ต้องการให้สถาบันพี่เลี้ยงโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ฝึกอาชีพด้านใด

3.3 รูปแบบการฝึกอาชีพที่สามารถนำไปพัฒนารายได้เลี้ยงครอบครัวที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ควรจัดฝึกอาชีพใดบ้าง

4. การดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชน

4.1 หลังจากฝึกทักษะอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพแล้วเกิดอาชีพที่หลากหลายอะไรบ้าง

4.2 นำความรู้ทักษะอาชีพไปถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนกลุ่มใดบ้าง

4.3 เป็นผู้นำหรือผู้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพและการรวมกลุ่มในชุมชน

4.4 ความรู้นำไปประกอบอาชีพและเกิดประโยชน์ ต่อครอบครัวและชุมชนอย่างไร

เครื่องมือชุดที่ 2

เนื้อหาคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับผู้เข้าฝึกอาชีพใน ศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ประเด็น	วัตถุประสงค์	วิจัย/กิจกรรม	ประเด็นคำถาม
ความต้องการฝึกอาชีพ ในศูนย์ฝึกอาชีพของ โรงเรียนเทศบาลปลาย บางวัดสุนทรธรรมิการาม	เพื่อศึกษาความ ต้องการของคนใน ชุมชนที่ต้องการฝึก อาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพ ของโรงเรียนเทศบาล ปลายบางวัดสุนทร ธรรมิการาม	1. ผู้ช่วยนักวิจัยเขียน ประเด็นลงที่ กระดาน ไวท์บอร์ด 2. ให้ผู้ปฏิบัติเล่าเรื่อง ตามประเด็นคำถาม 3. ผู้ช่วยนักวิจัย จดบันทึก ข้อมูลลงใน กระดาษและเขียน แผนภาพความคิด (Mind Mapping) พร้อมทั้งบันทึกเสียง การสนทนาด้วยเครื่อง บันทึกเสียง	1. ด้านความพึงพอใจ 1.1 สถานที่ศึกษาของ ศูนย์ฝึกอาชีพ 1.2 ความรู้ความ ชำนาญของวิทยากร ประจำศูนย์ฝึกอาชีพ 1.3 ทักษะฝีมือของ ผู้ช่วยวิทยากรประจำ ศูนย์ฝึกอาชีพ 1.4 ความพร้อมของ อุปกรณ์ในการฝึก อาชีพ 1.5 คุณค่าของความรู้ ที่ได้รับ 1.6 ประโยชน์ของการ เข้าฝึกอาชีพ

เครื่องมือชุดที่ 3

เนื้อหาคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับผู้เข้าฝึกอาชีพใน ศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ประเด็น	วัตถุประสงค์	วิจัย/กิจกรรม	ประเด็นคำถาม
โครงการส่งเสริม คุณภาพ การศึกษา เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น โดยมี สถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง โรงเรียน เกิดความเข้มแข็ง ในชุมชนเทศบาล ปลายบาง	เพื่อศึกษาแนวทางการ ดำเนินโครงการ ส่งเสริมคุณภาพ การศึกษา เพื่อการ พัฒนาท้องถิ่น โดยมี สถาบันอุดมศึกษาเป็น พี่เลี้ยงโรงเรียน เทศบาลปลายบาง วัดสุนทรธรรมิการาม	1. ผู้ดำเนินการสนทนา และทีมวิจัยแนะนำ ตนเอง 2. เขียนประเด็นลงใน กระดาษไวท์บอร์ด 3. ผู้เข้าอบรมเล่าเรื่อง ประเด็นคำถาม 4. ผู้ช่วยนักวิจัย จัดบันทึก ข้อมูลลงใน กระดาษและเขียน แผนภาพความคิด (Mind Mapping) พร้อมทั้งบันทึกเสียง การสนทนาด้วยเครื่อง บันทึกเสียง)	1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วม สนทนากลุ่ม ชื่อ นามสกุล การศึกษา อาชีพ 2. ข้อมูลด้านความรู้ความ ฝนัดในอาชีพ มีอะไรบ้าง 3. การสร้างงานรายได้ หลัง ฝึกอาชีพมีรายได้จากทางใด 4. ความมั่นคงจากรายได้ หลังฝึกอาชีพในศูนย์ ฝึกอาชีพ 5. หลังฝึกทักษะอาชีพแล้ว มีงานทำที่มั่นคง จากอาชีพ ที่ฝึกมีอะไรบ้าง 6. ความสุขในครอบครัว หลังได้รับการฝึกอาชีพ 7. เศรษฐกิจในครอบครัว 8. การเปลี่ยนแปลงในชีวิต ความเป็นอยู่ของครอบครัว ที่เกิดขึ้นหลังเข้ารับการฝึก อาชีพ

เครื่องมือชุดที่ 4

เนื้อหาคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับผู้เข้าฝึกอาชีพใน ศูนย์ฝึกอาชีพของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

ประเด็น	วัตถุประสงค์	วิจัย/กิจกรรม	ประเด็นคำถาม
ความภูมิใจ ในภูมิรัฐ ทักษะอาชีพ ที่ได้รับเปลี่ยนวิถี ชีวิตในชุมชน	การดำเนินโครงการ ส่งเสริมคุณภาพ การศึกษาเพื่อการ พัฒนาท้องถิ่นสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่คน ในชุมชน	1. ผู้ดำเนินการสนทนา และทีมวิจัยแนะนำ ตนเอง 2. เขียนประเด็นลงใน กระดาษไวท์บอร์ด 3. ผู้เข้าอบรมเล่าเรื่อง ประเด็นคำถาม 4. ผู้ช่วยนักวิจัย จัดบันทึก ข้อมูลลงใน กระดาษและเขียน แผนภาพความคิด (Mind Mapping) พร้อมทั้งบันทึกเสียง การสนทนาด้วยเครื่อง บันทึกเสียง	1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วม สนทนากลุ่ม ชื่อ นามสกุล การศึกษา อาชีพ 2. หลังจากฝึกอาชีพจาก ศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียน เทศบาลปลายบางวัดสุนทร ธรรมิการามแล้วนำอาชีพ มาถ่ายทอดให้แก่คนใน ชุมชนอย่างไร 3. มีการรวมกลุ่มส่งเสริม อาชีพใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้ที่ได้จากศูนย์ฝึก อาชีพของโรงเรียนเทศบาล ปลายบางวัดสุนทรธรรมิ การาม 1.3 ประโยชน์ต่อส่วนรวมที่ เกิดได้ชัดเจนจากการมี อาชีพที่ได้รับการฝึกจาก ศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียน เทศบาลปลายบางวัดสุนทร ธรรมิการาม

แบบสอบถามการวิจัย
เรื่อง ทักษะชีวิตของนักเรียนที่เป็นวิทยากร
ของโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาระดับทักษะทั้ง 5 ด้าน ของนักเรียน ที่เป็นวิทยากรศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม (ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ปัญหา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการตระหนักรู้ในตนเอง) เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการดำเนินโครงการส่งเสริมการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะทั้ง 5 ด้าน (ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ปัญหา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการตระหนักรู้ในตนเอง)

ตอนที่ 3 ข้อคำถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น

ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียนที่เป็นวิทยากรในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ผศ.สำราญ จุช่วย

สาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง และเติมข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 14-16 ปี 15-17 ปี
3. ความสามารถพิเศษ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ทำอาหารคาว
 - ทำอาหารหวาน
 - ทำดอกไม้สด ร้อยมาลัย
 - ทำดอกไม้ประดิษฐ์
 - งานใบตองสด
 - อื่นๆ
4. ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ยสะสม)
5. ทักษะความสามารถพิเศษ
 - 1)
 - 2)
 - 3)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะทั้ง 5 ด้าน (ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ปัญหา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการตระหนักรู้ในตนเอง)

ประเด็นทักษะชีวิต	ระดับความคิดเห็น (คะแนน)				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
1. ด้านการตัดสินใจในการทำงาน					
1.1 มีความสามารถในการประเมินทางเลือกในการอธิบายความรู้ให้แก่ผู้เข้าฝึกทักษะ					
1.2 ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจดำเนินการได้อย่างถูกต้อง					
1.3 มีความสามารถในการแก้ปัญหา เฉพาะหน้าได้เกิดผลสำเร็จ					
1.4 สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม					

ประเด็นทักษะชีวิต	ระดับความคิดเห็น (คะแนน)				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
1.5 ตัดสิน เหตุของปัญหาได้อย่างแม่นยำ					
2. ทักษะด้านการแก้ปัญหา					
2.1 มีความสามารถในการคิดค้นข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลแนวคิด ใหม่ๆจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย					
2.2 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างมีระบบ					
2.3 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ ตัดสินใจแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานหรือ ปัญหาในงานที่สลับซับซ้อนได้					
2.4 บูรณาการความรู้วิเคราะห์ปัญหาของ งานได้อย่างชัดเจน					
2.5 มีความสามารถนำความรู้ไปสังเคราะห์ งานและแก้ปัญหาได้ตรงจุด					
3. ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์					
3.1 นำความคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้งาน					
3.2 มีความสนใจแนวทางที่สามารถ ปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ ๆ เพื่อนำมา ปรับปรุงใช้ให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น					
3.3 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการคิดค้น รูปแบบสินค้าใหม่ ๆ อยู่เสมอ					
3.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ทุกครั้ง เมื่อได้รับมอบหมายงานที่ถนัด					
3.5 มักจะหาทางเลือกมากกว่าหนึ่งก่อนที่จะ ตัดสินใจลงมือริเริ่มเพื่อทำให้เกิดผลสำเร็จ					

ประเด็นทักษะชีวิต	ระดับความคิดเห็น (คะแนน)				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
4. ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ					
4.1 มีความสามารถในการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์สถิติในการแก้ไขปัญหาการทำงาน					
4.2 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้					
4.3 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการนำเสนอข้อมูลแก้ไขปัญหาในการทำงานได้					
4.4 มีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพในการพูดฟังอ่านเขียน					
5. ด้านตระหนักรู้ในตนเอง					
5.1 มีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา					
5.2 มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนและรู้จักกาลเทศะ					
5.3 มีความซื่อสัตย์สุจริตและกตัญญู					
5.4 มีความเสียสละมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน					
5.5 มีความขยันหมั่นเพียรและสู้งาน					

ตอนที่ 3 ข้อคำถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น

คำชี้แจง กรุณาแสดงความคิดเห็นในการเป็นผู้ช่วยวิทยากรฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียนเทศบาล
ปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

1. ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ในการเป็นผู้ช่วยวิทยากรฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพโรงเรียน
เทศบาลปลายบางวัดสุนทรธรรมิการาม

.....

.....

.....

2. ท่านได้เพิ่มทักษะความชำนาญ จากการเป็นผู้ช่วยวิทยากรอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

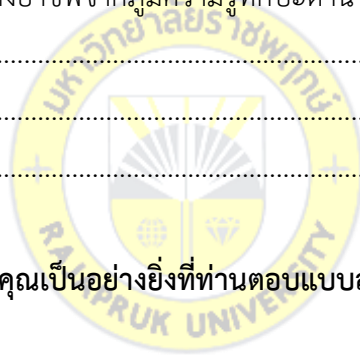
3. ความมุ่งมั่นในการสร้างอาชีพจากภูมิความรู้ทักษะด้านวิชาชีพจะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

* ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ท่านตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ผศ.สำราญ จูช่วย (Sumran Juchooy)
วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศศข.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ระดับปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏพระนคร
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ จังหวัดนนทบุรี เลขที่ 9 หมู่ 1 ถนนนครอินทร์
 ตำบลบางขุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130
 โทร 02 -432-6101 ต่อ 2101

ประสบการณ์ด้านการวิจัย

1. แนวทางการประชาสัมพันธ์ตามคุณลักษณะ ของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2550
2. รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบางขุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา 2551
3. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2552
4. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนของครูอาสาสมัครชาวจีนระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2552
5. สื่อประชาสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการเลือกศึกษาต่อที่วิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2553
6. การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบางขุนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น ปีการศึกษา 2554
7. วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
8. ความต้องการศึกษาเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ใหญ่วัยแรงงานนอกระบบ ก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ผลงานวิจัยที่พิมพ์เผยแพร่

1. บทความวารสารวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ บทความวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
2. นำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการระดับชาติที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนของครูอาสาสมัครชาวจีนระดับอุดมศึกษา

3. นำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 3 ที่มหาวิทยาลัยทักษิณ เรื่อง การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบางขุนนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. ตีพิมพ์ในวารสารปาริชาติ ปีที่ 27 ฉบับที่ 3 เรื่องวิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อย ตอนบนจังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. นำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่ เรื่องความต้องการศึกษาเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ใหญ่วัยแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัย ผู้สูงอายุ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
6. ตีพิมพ์ในวารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2561) เรื่อง การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
7. ตีพิมพ์ในวารสารปาริชาติ ปีที่ 32 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) เรื่องภูมินามวัด ในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
8. ตีพิมพ์ในวารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564) เรื่องน้ำในวิถี ชีวิตชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี

